

KINNITATUD
Lasteaed Päikene direktori
16.01.2013 käskkirjaga nr 1-2/5

LASTEAED PÄIKENE ÕPPEKAVA

SISUKORD

SISUKORD

1. ÕPPEKAVA ÜLDOSA	3
2. LASTEAED PÄIKENE LIIK JA ERIPÄRA	4
3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID, PÕHIMÕTTED JA ÕPIKÄSITUS	5
4. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS	6
4.1. Õppeaasta	6
4.2. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine	6
4.3. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus	8
4.4. Eesti keele kui teise keele õpe	8
4.5. Lastevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus	8
5. EELDATAVAD ÜLDOSKUSED KOOLIEELSES EAS	9
5.1. Mänguoskused	9
5.2. Tunnetus- ja õpioskused	10
5.3. Sotsiaalsed ja enesekohased oskused	14
6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE VALDKONDADE EESMÄRGID, SISU JA LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED	17
6.1. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lõimivad tegevused	17
6.2. Valdkond: Mina ja keskkond	17
6.3. Valdkond: Keel ja kõne	25
6.4. Valdkond: Eesti keel kui teine keel	31
6.5. Valdkond: Matemaatika	32
6.6. Valdkond: Kunst	35
6.7. Valdkond: Muusika	43
6.8. Valdkond: Liikumine	47
7. LAPSE ARENGU HINDAMINE	50
7.1. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted	50
7.2. Lapse arengu hindamise tabel	50
7.3. Koolivalmiduskaardi koostamise ja väljaandmise põhimõtted	50
7.4. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise korraldus	50
8. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	51
LISAD	

1. ÕPPEKAVA ÜLDOSA

- Lasteaed Päikene õppekava aluseks on Vabariigi Valitsuse 29. mai 2008. a. määrusega nr 87 kinnitatud „Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava”.
- Lasteaed Päikene õppekava on õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, mille koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteaia pedagoogid (sh logopeed, tervishoiutöötaja), kaasates lapsevanemaid.
- Lasteaed Päikene õppekava kinnitab lasteaia direktor pedagoogilise nõukogu ettepanekul, kuulates ära hoolekogu arvamuse.

Lasteaed Päikene õppekavas on esitatud:

- lasteaia liik ja eripära
- õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted ja õpikäsitus
- õppe- ja kasvatustegevuse korraldus
- õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti
- lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus
- erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus
- lapsevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus
- õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Kontaktandmed:

Lasteaed Päikene

Sõle 39

Tallinn 10321

telefon/faks: 6020638

e-post: paikene@la.tln.edu.ee

koduleht: www.lasteaedpaikene.ee

koolitusluba: nr 4659HTM

registrikood: 75017892

2. LASTEAED PÄIKENE LIIK JA ERIPÄRA

- Lasteaed Päikene on 4. märtsil 1968. a. avatud koolieast noorematele lastele hoidu ja alushariduse omandamist võimaldav õppeasutus.
- Õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles.
- Lasteaed on munitsipaalasutus, kus on 12 rühma: 2 sõime- ja 10 aiarühma (Vikerkaar, Päikesepõngerjad, Päikesepõrnikad, Kullerkupp, Mesimumm, Päevalill, Päikeseratas, Päikesepesa, Naerulinnud, Päikesejänku, Päikesekilluke, Päikesekiisu).
- Lasteaed on avatud 7.00 – 19.00.
- Õppe- ja kasvatustegevus toimub erinevaid valdkondi lõimides läbi teema- ja projektiõppe. Nii teema- kui projektiõppe korral toimub õpetus mängu ja mänguliste tegevuste kaudu. Õpetajad ja lapsed avastavad ning mõtestavad teema lahti üheskoos. Teema arengut juhivad lapse huvi. Teematöö põhineb laste enda mõtlemisel, uurimisel ja varasematel kogemustel ning nende kasutamisel. Õpetaja aitab lapsi selles protsessis, sekkudes teadlikult laste maailma ja püüdes aidata lastel mõista valitud teemade sisusid.
- Igal õppeaastal on õppe- ja kasvatustegevust läbiv peateema, millest lähtuvalt organiseerime õppekäike, mängupidusid, näituseid, teemanädalaid, koostame/valmistame õppe- ja mänguvahendeid, kirjutame projekte ning täiendame tegevuskeskusi.
- Koostöös AS Keskkonnainvesteeringute Keskusega algatatud keskkonnateadlikkuse projektidest on välja kujunenud lasteaia keskkonnaõppe traditsioonid. Keskkonnakasvatust ja õuesõpet toetab ka meie lasteaia soodne asukoht – asume Stroomi metsa ja ranna vahetus läheduses ning ühtlasi on meil suur õueala, kus igale rühmale on eraldi mänguväljak, ühistegevusteks ja –mängudeks liikluskasvatuse õppeväljak, kaks kaasaegset ronimiskompleksi ning õuesõppeväljak.
- Alates 2009. a. kuulub meie lasteaed Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku.
- Meie lasteaia põhiväärtused on:
TURVALISUS, HOOLIVUS, USALDUSLIKKUS, KOOSTÖÖ ja SALLIVUS.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID, PÕHIMÕTTED JA ÕPIKÄSITUS

Õppe- ja kasvatustegevuse **üldeesmärk** on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteaia koostöös. Õppe- ja kasvatustegevus toetab lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel: terviklik minapilt ja ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

Õppe- ja kasvatustegevuse **põhimõtted**:

- lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine
- lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine
- lapse loovuse toetamine
- mängu kaudu õppimine
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine
- lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine
- lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine
- kodu ja lasteaia koostöö
- eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine

Õpikäsitus:

- Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.
- Õpetajad on lasteaia laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.
- Õpetajad rakendavad lasteaia lapse arengust lähtuvat lähenemisviisi.
- Lapsed õpivad aktiivselt mängu kaudu, arenevad aste-astmelt, eri kiirusega.
- Tegevus rajaneb käsitusel lapsest, kes on oma loomult sotsiaalne, mängiv, uudishimulik ja aktiivne.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab õpetaja laste arengutaset, vanust, eripära, kultuurilist tausta ja sugu. Laste kasvades ja arenedes lähtume õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.

4. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

4.1 Õppeaasta

Lasteaed Päikene korraldab õppe- ja kasvatusprotsessi õppeaastati. Õppeaasta algab kalendriaasta 1. septembril ja kestab järgneva kalendriaasta 31. augustini. Aktiivne õppeperiood kestab kalendriaasta 1. septembrist järgneva kalendriaasta 31. maini. Suveperioodil (1. juunist – 31. augustini) toimub aasta jooksul õpitu kordamine ja kinnistamine ning põhirõhk on mängulisel õuetegevusel.

4.2 Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud (söömine, riietumine, pesemine, ruumi korrastamine jm), laste mäng, vabategevused ja õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.

Rühma päevakava

Tegevused	Kellaeg
Laste vastuvõtt, mängud, individuaalsed tegevused, vabategevused	7.00 – 8.30
Hommikusöök	8.30 – 9.00
Hommikuring, õppe- ja kasvatustegevused toas ja õues, mängud toas ja õues, vabategevused, jalutuskäigud, õppekäigud	9.00 – lõunasöögini
Lõunasöök	12.00-12.30 (2-3-aastased) 12.15-12.45 (3-5-aastased) 12.30-13.00 (5-7-aastased)
Puhkeaeg	13.00 – 15.00
Mängud, vabategevused, huvitegevus	15.00 – 15.50
Õhtuode	16.00 – 16.30
Toa- ja õuemängud, vabategevused, individuaalsed tegevused, huvitegevus, laste kojuminek	16.30 – 19.00

Õppe- ja kasvatustegevuses loome tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

- kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

Rühma tasandil on kavandatud tegevused esitatud **rühma aasta tegevuskavas ja nädalplaanis**.

Rühma aasta tegevuskavas on esitatud rühma lühitutvustus, eripära, õppeaasta eesmärgid, tegevused lähtudes õppeaasta peateemast, rühma päevakava, ürituste ja õppekäikude ajakava, lapse arengu hindamise põhimõtted ning lastevanematega tehtava koostöö tegevused.

Rühma õppe- ja kasvatustegevuse nädalplaanis esitame kavandatava perioodi eesmärgid, temaatika, õppesisu ja –tegevused.

Õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamine on paindlik ja kavandatud nii, et võimaldab vajadusel muuta kavandatud teemasid ja tegevusi vastavalt laste huvidele, vajadustele ja ühiskonnast tingitud muudatustele.

Rühma õppe- ja kasvatustegevust viime läbi esteetilises ja turvalises ning üksi ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas.

Õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel lähtume üldõpetuslikust tööviisist ning koduloolisuse printsiibist. Õppe- ja kasvatustegevus toimub erinevaid valdkondi lõimides läbi teema- ja projektiõppe. Nii teema- kui projektiõppe korral toimub õpetus mängu ja mänguliste tegevuste kaudu.

Õpetajad lähtuvad planeerides laste huvidest. Arutelu tulemusena otsustame, mis teemasid käsitleda ja kuidas muuta laste kasvukeskkonda (sh õppe- ja mänguvahendid). Lühiajalisi plaane koostades küsime lastelt arvamusi mängude ja õpitu kohta ning uurime, mida nad tahavad teada ja osata. Laste kaasamine õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisse võimaldab õpetajal välja selgitada mängud ning tegevused, mis lapsi huvitavad.

Igal rühmal on nädalas kaks planeeritud muusika- ning liikumistegevust muusika- ja liikumisõpetajate juhendamisel.

Lasteaia õppekorralduse dokumendiks on õppe- ja kasvatustegevuse päevik, mille täitmine õpetajate poolt on kohustuslik.

4.3 Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus

- Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.
- Erivajadustega lapse, sealhulgas andeka lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteaia direktor.
- Vajadusel koostavad rühmaõpetajad koostöös logopeedi jt spetsialistidega ning lapsevanemaga lapsele individuaalse arenduskava (Lisa 1, lk. 52). Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest.
- Lasteaed toetab erineva keelelise ja kultuurilise taustaga peret lapsele oma keele ja kultuuri tutvustamisel ning eesti keele ja kultuuri väärtustamisel.

4.4 Eesti keele kui teise keele õpe

- Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagame eesti keele õppe lõimitud ning individuaalsete tegevuste kaudu.
- Erivajadustega lapsele koostame eesti keele kui teise keele õpetamiseks vajadusel individuaalse arenduskava.

4.5 Lastevanematega koostöö põhimõtted ja korraldus

- Lasteaiaõpetajad teevad lapsevanemaga lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.
- Õpetaja teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest, õpetaja loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.
- Lapsevanemal võimaldame osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteaia tegevusele.
- Partnerluse põhimõtetest lähtuva koostöö tunnused on:
 - a) koostöövormide mitmekesisus, mis lõimub erinevate vajaduste ja võimalustega:
 - suhtlemine ja informatsiooni edastamine (infostendid, e-kirjad, lasteaia koduleht, rühmakoosolekud vähemalt 2x aastas, infoleht „Tere, mina siin!”)

- lastevanemate nõustamine (igapäevased vestlused, arenguvestlused, teabepäevad, koolitused)
- ühisüritused ja osalemine õppe- ja kasvatustegevuses (isade- ja emadepäeva peod, jõulupeod, vastlapäevatrall, perespordipäev, meisterdamisõhtud, lõpupeod, lastekaitsepäevale pühendatud perepiknikud, laste näidendid, näitused, sügislaad, õppekäigud jms)
- lastevanemate ootused ja tagasiside (igakevadised rahulolu-uuringud, rühmakoosolekud, koostöö hoolekoguga)

b) lapsevanemate omavaheliste kontaktide soodustamine

c) tõsine suhtumine lapsevanemate kompetentsusesse ja vastutusse

d) abivalmidus probleemide lahendamisel

e) huvitavate mõtete ja ettepanekute vastastikune vahetamine

f) lapsevanemad tunnevad end lasteaias viibides hästi

5. EELDATAVAD ÜLDOSKUSED KOOLIEELSES EAS

5.1 Mänguoskused

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7-aastane laps:

- tunneb rõõmu mängust ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusemängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

Laste mängud on jaotatud loov- ehk vabamängudeks (rolli-, ehitus- ja lavastusmängud) ja reegli- ehk valmismängudeks (õppe-, laulu-, liikumis- ja võistlusemängud).

5.2 Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskus on oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse, st oskus juhtida oma taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskus on lapse suutlikkus hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Eeldatavad tunnetus- ja õpioskused

Teise eluaasta lõpuks laps:

- hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi, keskkonnast tuleva info hulka tasakaalustab, reguleerib ja organiseerib lapse jaoks täiskasvanu;
- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele, sõnalise juhendamise ja suunamise korral on ta püsivam;
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses vahelduvas vormis;
- mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu;
- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega, sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse;
- suhtleb valdavalt 1-2sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt tuttava täiskasvanuga ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika);
- räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub;
- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukehi, mis seostuvad tema enda kogemustega;
- tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel;
- sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- rühmitab ühe nähtava omaduse järgi;
- omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu;
- kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.

Kolmanda eluaasta lõpuks laps:

- leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga, täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu;

- plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
- keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv;
- tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
- kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälu pilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
- mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
- on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
- osaleb dialoogis;
- jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
- mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;
- rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
- omab ettekujutust arvamõistest ja värvuste nimetustest;
- leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;
- omab ebarealistlikku ettekujutust oma teadmistest ja oskustest;
- omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu, vajab oma tegevusele tagasisidet.

Neljanda eluaasta lõpuks laps:

- oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseteta, kuid autoriteetide toel;
- plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
- hangib tänu keeleoskusele uut teavet, tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
- järgib lihtsaid reegleid;
- huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
- osaleb ühistegevuses ning teeb koostööd teiste lastega, konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi, keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
- saab aru arvamõistest, huvitub tähtedest;

- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

Viienda eluaasta lõpuks laps:

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;
- tegutseb koos teistega, teda motiveerivad tegevused eakaaslastega;
- oskab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid tänu keelelisele arengule;
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
- osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;
- räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit;
- oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
- omab ettekujutust numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
- omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
- kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

Kuuenda eluaasta lõpuks laps:

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärged ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks;
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
- kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
- järgib ühistevõttes reegleid ja suudab neid selgitada;
- kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;
- osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;

- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilistest järjestusest;
- kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudses kui ka sarnases olukorras;
- kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

Seitsmenda eluaasta lõpuks laps:

- organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärged, üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;
- suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis;
- toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega;
- keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestvamaks tahtepingutuseks;
- seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärged ning valib tegutsemisstrateegiaid;
- katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonis;
- osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid;
- liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga;
- loob uusi seoseid eeskju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu;
- kasutab nii kaemuslik-kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist;
- kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi;
- huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu;
- teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboleid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid;
- orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;
- oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid, tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.

5.3 Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Eeldatavad sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Teise eluaasta lõpuks laps:

- väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti;
- teadvustab ennast, kasutab osaliselt minavormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja ei öelda;
- üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekeskseid;
- hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on;
- teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud;
- sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas;
- reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest;
- mõistab selgelt väljendatud keeldu „Ei tohi!”, „Ära tee!” jne;
- tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti;
- toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule;
- matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet.

Kolmanda eluaasta lõpuks laps:

- saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
- omab enesetunnetust ja -teadvust;
- väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
- võib karta tundmatuid ja uusi asju;
- tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;
- vajab enesekindluse saavutamiseks turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes, teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvuti;
- jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja;
- loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos, tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel, tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus;
- täidab igapäevaelu rutiini;

- järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jälgendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.

Neljanda eluaasta lõpuks laps:

- väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
- tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
- saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
- teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
- väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
- püüab vahel teisi abistada ja lohutada, tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
- osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale;
- arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet;
- saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses, püüab täita kodukorra reegleid;
- saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest;
- huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas.

Viienda eluaasta lõpuks laps:

- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses;
- suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- eelistab sootüübilisi mängu;
- naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust, teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab;
- aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi, jälgib reeglite täitmist teiste poolt, kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt;

- oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

Kuuenda eluaasta lõpuks laps:

- tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
- seab endale eesmärgid ja üritab neid ellu viia;
- on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- eelistab omasoolisi mängukaaslasi, kujunevad esimesed sõprussuhted;
- suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
- järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt, oskab reegleid teistele selgitada;
- järgib sotsiaalset rutiini.

Seitsmenda eluaasta lõpuks laps:

- mõistab teiste inimeste tundeid ja nende mitteverbaalseid väljendusi;
- vastutab rohkem oma tegevuse eest ning räägib oma kavatsustest;
- suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida, oskab ka teisi arvestada ning suhtub teiste laste tegevusesse sallivamalt;
- suudab tegutseda iseseisvalt ning sõltub vähem oma vanematest;
- algatab mängu ja tegevuse;
- püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes, otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnetele;
- hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ka ise;
- loob sõprussuhteid;
- järgib rühmas reegleid ning arvestab rühma vajadusi;
- talub muutusi ja vanematest eemalolekut, sisski on uues situatsioonis ebakindel ja võib tõmbuda endasse;
- arutleb lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui ka teiste puhul.

6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE VALDKONDADE EESMÄRGID, SISU JA LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

6.1 Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lõimivad tegevused

Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika. Õppesisu ja –tegevuste lõimisel lähtume üldõpetuslikust põhimõttest.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad tulemused on esitatud seitsmes valdkonnas:

- 1) mina ja keskkond
- 2) keel ja kõne
- 3) eesti keel kui teine keel
- 4) matemaatika
- 5) kunst
- 6) muusika
- 7) liikumine

6.2 Valdkond: Mina ja keskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:

- **sotsiaalne keskkond:** mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha, ohuallikad ning ohutu käitumine
- **looduskeskkond:** kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele
- **tehiskeskkond:** ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liikumine, turvavarustus, virtuaalkeskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- valime valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- suuname last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu- ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil, vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- lõimime erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- suuname last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema;
- suuname last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Terviklik mina (enesetutvustus)

2-aastased	Ütleb vastuseks nime küsimisele oma eesnime. Väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol
3-aastased	Ütleb vastuseks nime küsimisele oma ees- ja perekonnanime. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastate arvuna või näitab seda sõrmedel. Loetleb oma õdede-vendade nimed. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.
4-aastased	Ütleb küsimisel oma vanemate eesnimed.
5-aastased	Ütleb küsimisel oma kodulinna nime.
6-aastased	Ütleb küsimisel oma koduse aadressi.
7-aastased	Ütleb küsimisel oma pere kontakttelefoni. Teab lasteaia aadressi.

Terviklik mina (sotsiaalsete rollide tajumine)

2-aastased	Osutab oma lasteaiale, mängukaaslastele, õpetajatele. Osutab või kirjeldab, kus on rühma mängu-, magamis- ja söögikoht ning pesemisruum ja WC. Matkib täiskasvanu eeskujul enimtuntud elukutsete tegevust (nt kokk teeb süüa, arst ravib). Paneb täiskasvanu eeskujul asjad õigesse kohta. Matkib lihtsaid töövõtteid (nt nuku toitmine).
3-aastased	Nimetab küsimisel oma rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetaja abi nimesid. Nimetab küsimisel oma pereliikmete koduseid toimetusi. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta. Teostab ette-näitamisel lihtsamaid töövõtteid (nt põranda pühkimine).

4-aastased	Kirjeldab lasteaia erinevate ruumide otstarvet. Nimetab küsimisel erinevaid elukutseid nende tegevuste alusel (nt pagar küpsetab saia, arst ravib haiget). Enne uue tegevuse alustamist korrastab eelneva koha. Paneb iseseisvalt oma riided ettenähtud kohta. Selgitab, miks tuleb märjad riided kuivama panna.
5-aastased	Nimetab lasteaia töötajaid ja nende ülesandeid (nt kokk teeb süüa). Nimetab oma lasteaia nime. Loetleb enimtuntud elukutsete juurde kuuluvaid töövahendeid. Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust.
6-aastased	Kirjeldab oma lasteaia asukohta. Selgitab vestluses enimtuntud ametite (nt arst, tuletõrjuja, politsei, õpetaja) vajalikkust. Paneb märjad riided ise kuivama. Korrastab oma isiklike esemete hoiukohta (riidenagi või –kapp, töökarp).
7-aastased	Kirjeldab kooli ja lasteaia erinevusi. Nimetab küsimisel, kelle poole abi vajades tuleks pöörduda (nt tulekahju – tuletõrje, haigus – arst, liiklusõnnetus – politsei). Selgitab töölkäimise vajadust. Selgitab raha otstarvet. Viib ettevõetud tööd (pliiatsite teritamine, ümbruse korrastamine) lõpule.

Tervislik eluviis (inimkeha tundmine)

2-aastased	Osutab küsimisel peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale, kõrvadele.
3-aastased	Nimetab erinevaid kehaosi.
4-aastased	Osutab küsimisel kehal südame, kopsude ja aju asukohale.
5-aastased	Selgitab küsimisel, milleks on vajalikud silmad, kõrvad, nina.
6-aastased	Nimetab erinevaid meeleelundeid (kuulmis- ja tasakaaluelund, nägemis-, haistmis- ning maitsmiselund).
7-aastased	Selgitab, milline on südame, aju, kopsude kõige olulisem ülesanne.

Tervislik eluviis (sotsiaalsed toimetulekuoskused)

5-aastased	Nimetab oma emotsioone (rõõm, kurbus).
6-aastased	Märkab ja mõistab enda ja teiste (ka pildil ja fotol) emotsioone (hirm, kurbus, üllatus, viha, rõõm). Kuulab lühiajaliselt kaaslast.
7-aastased	Arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega. Kirjeldab oma tundeid. Tuleb toime tugevate emotsioonidega. Kirjeldab enda positiivseid omadusi. Põhjendab oma seisukohti. Lahendab konflikte sõnaliselt. Kirjeldab, kuidas ennast kaitsta negatiivsetes olukordades, mis võivad kahjustada tervist või olla eluohtlikud (tubaka, alkoholi, narkootikumide pakkumine, vägivald, väärkohtlemine).

Turvalisus (liiklusohutusnõuete tundmine)

2-aastased	Osutab küsimisel maanteel sõitvatele autodele, bussidele.
3-aastased	Osutab küsimisel autoteele, kõnniteele-teele, kus inimesed käivad. Selgitab, miks autoteed peab ületama ettevaatlikult.

4-aastased	Põhjustab helkuri kandmise vajadust. Selgitab, miks maanteedel on ülekäigurajad (sebrad) ja valgusfoorid.
5-aastased	Selgitab, kuidas ületada sõiduteed reguleeritud ja reguleerimata ülekäigurajal. Ületab iseseisvalt ohutult sõidutee. Põhjustab, miks rattaga, rulaga, rulluiskudega sõites peab kandma kiivrit. Selgitab, et autos sõites (sh tagaistmel) tuleb kinnitada turvavöö.
6-aastased	Kirjeldab jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemise põhimõtteid.
7-aastased	Järgib liikluseeskirju tuttavas keskkonnas. Liikluses abi vajades pöördub täiskasvanute poole. Kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust (kiiver, põlve-, randmekaitsmed jm) jalg-, tõukerattaga ja rulluiskudega sõites ning teeb seda.

Turvalisus (reeglite tundmine)

2-aastased	Täiskasvanu meeldetuletamisel järgib kokkulepituid reegleid (nt räägime vaikse häälega).
3-aastased	Selgitab, milleks on igapäevaste reeglite täitmine vajalik (nt toas räägime vaikselt, jookseme selleks ettenähtud kohas).
4-aastased	Järgib kokkulepituid rühmareegleid. Selgitab, et reeglid on vajalikud ohutuse tagamiseks.
5-aastased	Kirjeldab, millised reeglid kehtivad tema kodus.
6-aastased	Mõtleb koos õpetajaga välja ühised rühmareeglid.
7-aastased	Järgib kokkulepituid ja üldtuntud reegleid (nt liiklus).

Turvalisus (turvalisusnõuete tundmine)

2-aastased	Osutab küsimisel teravale esemele, mis võib haiget teha.
3-aastased	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud.
4-aastased	Nimetab kohti ja esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit, lahtine tuli, ravimid, käärid).
5-aastased	Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. Selgitab, miks võõrastega ei tohi kaasa minna.
6-aastased	Kasutab terariistu ohutult. Nimetab Hädaabi numbri 112 ja simuleerib selle kasutamist.
7-aastased	Selgitab, kuidas tegutseda, kui on eksinud linnas/maal või metsas. Kirjeldab lihtsamaid esmaabi võtteid.

Üldnimlikud väärtused (viisakusreeglite järgimine)

2-aastased	Täiskasvanu meeldetuletamisel jätab ära minnes hüvasti (nt lehvitab). Mõistab endale suunatud keeldude tähendust, muutes täiskasvanu juuresolekul neile vastavalt oma käitumist (loobudes tegevuse algatamisest).
3-aastased	Meeldetuletamisel tänab, palub. Meeldetuletamisel tervitab ja jätab hüvasti.
4-aastased	Rakendab iseseisvalt põhilisi viisakusreegleid. Põhjustab lihtsamate lauakommete vajalikkust (nt noa ja kahvliga söömine).
5-aastased	Järgib süües iseseisvalt lauakombeid.
6-aastased	Põhjustab viisakusreeglite järgimise vajadust.
7-aastased	Kontrollib oma käitumist vastavalt üldlevinud viisakusreeglitele ja korrigeerib seda vajadusel.

Üldnimlikud väärtused (sõpruse väärtustamine)

2-aastased	Osutab või ütleb küsimisel oma sõbra nime. Lohutab täiskasvanu eeskujul haiget saanud mängukaaslast.
------------	---

3-aastased	Küsimisel selgitab, kes on sõbrad (nt need, kes mängivad koos). Põhjendab, miks peab sõpra hoidma (miks ei tohi haiget teha).
4-aastased	Loob lühiajalisi sõprussuhteid. Lohutab omaalgatuslikult kaaslast.
5-aastased	Nimetab küsimisel sõbra positiivseid omadusi. Abistab vajadusel nõrgemat.
6-aastased	Põhjendab, miks on hea omada sõpra/sõpru. Loob püsivaid sõprussuhteid.
7-aastased	Selgitab, mida tähendab sõprus.

Üldinimlikud väärtused (salliv suhtumine erinevustesse)

4-aastased	Selgitab kuulnud muinasjutu tegelaste käitumise põhjal „hea“ ja „halva“ tähendust. Kirjeldab küsimisel, mille poolest inimesed on erinevad (nt kasv, juuksed).
5-aastased	Selgitab eluliste olukordade põhjal, mis on õige või vale. Nimetab küsimisel, mis keelt (keeli) räägivad muukeelsed lapsed rühmas. Näitab oma käitumisega, et hoolimata erinevustest (sh puudega inimese) tuleb kõikidesse inimestesse sõbralikult suhtuda (nt kaasab teisi oma mängu, jagab mänguasju, pakub maiustusi).
6-7-aastased	Väljendab oma käitumisega, et inimeste huvid ja arvamused võivad erineda (nt näitab üles viisakat huvi teise tegevuse vastu, mis ei pruugi endale meeldida). Selgitab erinevate abivahendite (nt prillid, ratastool, kaldteed tänavatel) vajadust.

Kombed ja traditsioonid (kodu, perekonna ja kodukoha väärtustamine)

2-aastased	Nimetab küsimisel oma perekonna liikmeid ja loomi.
3-aastased	Osutab jalutuskäigul kodukoha tuntumatele asutustele (kool, kauplus).
4-aastased	Nimetab oma kodukoha tuntumaid asutusi (kool, kauplus, postkontor).
5-aastased	Räägib oma vanavanematest. Kirjeldab oma kodu. Teab oma lasteaia nime Päikene.
6-aastased	Kirjeldab oma kodukohta (kodu, pere, loomad, naabrid). Teab, milline on lasteaia lipp.
7-aastased	Kirjeldab oma peretraditsioone. Selgitab, kes on ja mida teeb linnapea.

Kombed ja traditsioonid (rahvuskultuuri tundmine)

2-aastased	Leiab täiskasvanu juhendamisel teiste esemete seast Eesti lipu. Täidab täiskasvanu eeskujul lihtsamaid rahvakombeid (nt vastlaliu laskmine).
3-aastased	Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvuste seast Eesti lipu värvused. Kirjeldab, kuidas tema käis vastlaliugu laskmas, jõulude ajal loomadele metsa toitu viimas vms.
4-aastased	Nimetab riigi nime, kus ta elab. Nimetab Eesti rahvakalendri tähtpäevi, millel ta on osalenud: nt mardi-, kadripäev ja vastlapäev.
5-aastased	Selgitab, millal lipud heisatakse ja hümnid lauldakse. Põhjendab, miks riietutakse mardi- ja kadrisandiks.
6-aastased	Nimetab Eesti rahvuslinna ja -lille. Nimetab 2-3 erinevat rahvust ja keelt. Kirjeldab tuntumate rahvakalendri tähtpäevadega seotud kombeid.

	Nimetab Eesti rahvustoite, mida ta on ise söönud (nt kama, hapukapsad, verivorst).
7-aastased	Nimetab Eesti rahvussümbolikat (nt lipp, lill, lind, kivi, vapp, hümn). Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta. Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. Nimetab 4-5 erinevat rahvust ja keelt. Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa). Selgitab, et esivanemad ennustasid ilma looduse (loomade ja taimede) ning rahvakalendri tähtpäevade järgi.

Taime- ja loomariik (kodukoha taimed, seemned)

2-aastased	Leiab loodusest ja pildilt puu, lille ja seene.
3-aastased	Nimetab tuttavaid puu- ja juurvilju (nt õun, pirn, kartul, porgand, kurk, tomat).
4-aastased	Kirjeldab, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab. Kirjeldab, mis juhtub lehtpuude lehtedega sügisel (värvuvad ja langevad). Eristab okaspuid lehtpuudest. Nimetab seene osadena kübara ja jala.
5-aastased	Nimetab erinevaid vaadeldavaid köögivilju (nt punapeet, kaalikas, kõrvits, sibul) ja teab, kuidas neid kasutatakse. Nimetab 1-2 lehtpuud (nt kask, vaher) ja 1-2 okaspuud (kuusk, mänd). Nimetab mõne söögi- ja mürgiseene (nt kukeseen, pilvik, kärbseseen). Nimetab lilleosi (leht, vars, õis).
6-aastased	Loetleb puu osi (tüvi, võra, oksad). Nimetab 3-4 lehtpuud (nt pihlakas, kastan, tamm). Nimetab 2-3 viljapuud (õuna-, pirni-, ploomipuu). Nimetab aias ja metsas kasvavaid marju: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker.
7-aastased	Ütleb, mis aastaajal valmivad viljad. Oskab nimetada teravilju. Nimetab 4-6 sorti lilli. Nimetab leht- ja okaspuude (mis ei ole viljapuud) vilju (nt kastanimuna, tammetõru, käbid). Selgitab, kuidas levivad seemned (niidistiku abil). Selgitab, miks seemni korjatakse noaga.

Taime- ja loomariik (kodu- ja metsloomad, linnud, putukad, kalad, kahepaiksed)

2-aastased	Nimetab tuntumaid koduloomi (nt kass, koer). Leiab mänguasjade seast ja pildilt jänese. Osutab küsimisel looma erinevatele kehaosadele (pea, saba, käpad). Osutab küsimisel linnule, putukale, kalale ja konnale.
3-aastased	Nimetab tuntud koduloomi ja matkib nende häälitsusi. Nimetab tuntumaid metsloomi (karu, siil, orav, hunt). Nimetab tuntud loomade iseloomulikke tunnuseid (nt jänesel pikad kõrvad, oraval pikk saba). Osutab küsimisel tuntumatele putukatele (sipelgas, sääsk, mesilane, lepatriinu). Nimetab tuntumaid veelianikke, nt konna ja kala.
4-aastased	Kirjeldab erinevate loomade (erinevaid) elupaiku ja elamisviise (nt rebane elab urus). Nimetab linnu kehaosi (nt pea, nokk, tiivad).
5-aastased	Selgitab, miks loomad karva vahetavad.

	Nimetab tuntumaid linde (nt varblane, tihane, tuvi). Nimetab 3-4 putukat (nt liblikas, kärbes, mesilane, kiil). Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa. Kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid (nt uimed, soomused, saba).
6-aastased	Nimetab erinevate loomade (ka põhja- ja lõunamaa-) seast need, kes elavad Eestis. Põhjendab, miks mõned linnud lendavad soojale maale. Nimetab tuntumaid paigalinde (nt varblane, tihane, tuvi) ja rändlinnuliike (nt pääsuke, kuldnokk).
7-aastased	Nimetab enimtuntud põhja- ja lõunamaa loomi. Selgitab, miks mõnda looma nimetatakse kiskjaks. Nimetab 2-3 liiki kalu.

Elukeskkond (valguse, soojuse, vee, õhu tähtsus)

2-aastased	Osutab küsimisel veele, lumele.
3-aastased	Nimetab vett, lund, jääd. Osutab küsimisel soojale ja külmale (nt vesi, radiaator).
4-aastased	Küsimisel kirjeldab, et suvel on soe ja talvel külm. Selgitab küsimisel, et jää ja lumi muutuvad sulades veeks.
5-aastased	Kirjeldab soojuse ja valguse vajalikkust inimeste, taimede ja loomade kasvamiseks. Kirjeldab puhast vett. Nimetab esemeid, mille kasutamiseks on vajalik õhk (jalgratta- ja autokummi, ujumisrõngas).
6-aastased	Nimetab erinevaid veekogusid (jõgi, järv, meri). Põhjendab, miks on õhk inimestele, taimedele ja loomadele vajalik.
7-aastased	Põhjendab loomade ja taimede erinevust maakera erinevatel poolkeradel sealse temperatuuriga. Kirjeldab veekogude erinevust.

Elukeskkond (maavarad)

2-aastased	Osutab küsimisel liivale, kividele, mullale.
3-aastased	Leiab lähiümbrusest kive, liiva, mulda.
4-aastased	Kirjeldab vaatlemisel (uurimisel) savi.
5-aastased	Kirjeldab lähiümbruse maavarade erinevust (nt savi, liiv, muld).
6-aastased	Kirjeldab kivide, liiva ja mulla kasutamise võimalusi.
7-aastased	Nimetab 1-2 maavara (nt turvas, paekivi, põlevkivi).

Elukeskkond (elukooslused – raba, mets, soo, niit)

2-aastased	Osutab küsimisel puule, lillele, murule.
3-aastased	Osutab küsimisel looduses metsale.
4-aastased	Kirjeldab metsa.
5-aastased	Kirjeldab metsa ja niidu erinevusi.
6-aastased	Kirjeldab sood ja raba.

7-aastased	Kirjeldab erinevaid elukooslusi – metsa, sood, raba, niitu.
------------	---

Inimene ja loodus (muutumine looduses)

2-aastased	Osutab küsimisel Päikesele. Matkib täiskasvanu eeskujul liigutuste ja häälega erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sadu, tuulepuhumist).
3-aastased	Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sajab, päike paistab)
4-aastased	Selgitab ilmastiku muutuste seostest taimede, loomade ja inimestega (nt lehed langevad, loomad jäävad talveunne, inimesed riietuvad soojemalt). Selgitab öö ja päeva erinevust.
5-aastased	Nimetab 2-3 looma, kes jäävad talveunne. Iseloomustab ilmastikunähtusi /nt lumi ja jää on külmad, päike paistab soojalt. Iseloomustab erinevaid aastaaegu 1-2 tunnusega.
6-aastased	Nimetab aastaaegu. Kirjeldab aastaegade olulisi tunnuseid.
7-aastased	Selgitab aastaegade järgnevust. Selgitab aastaegade vaheldumise seost ilmastikuga. Kirjeldab ilma (nt pilves - pilvitu; kuiv-vihmane; sajab, tibutab).

Inimene ja loodus (tööd looduses)

2-aastased	Teeb täiskasvanu eeskujul lihtsaid töid looduses (lindude toitmine, puuokste korjamine).
3-aastased	Selgitab, kelle jaoks on akna taga pesakast.
4-aastased	Selgitab, mida talvel lindudele toiduks panna võib.
5-aastased	Põhjendab, miks loomade ja lindude elutingimused talvel raskemad on.
6-aastased	Kirjeldab, kuidas saab inimene lindude ja loomade eest hoolitseda (toit, pesakastid) erinevatel aastaegadel.
7-aastased	Põhjendab, miks on vaja hoolitseda looduse eest.

Inimene ja loodus (loodushoid)

2-aastased	Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti.
3-aastased	Leiab loodusesse mittekuuluvat prahiti (ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta).
4-aastased	Põhjendab, miks visatakse prahit prügikasti,
5-aastased	Kirjeldab, kuidas jõuab prügi prügimäele.
6-aastased	Selgitab, kuidas loodusvarasid säästlikult kasutada. Põhjendab, miks prügi sorteeritakse.
7-aastased	Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud loodusele.

Inimene ja loodus (tehismaailm)

4-aastased	Nimetab esemeid, mis on valmistatud puidust, plastmassist.
5-aastased	Selgitab, et varem puudusid inimestel esemed, mida praegu peetakse väga vajalikeks (nt mobiiltelefonid).
6-aastased	Selgitab, kuidas mõned inimeste loodud esemed mõjuvad loodusele halvasti (nt autode heitgaasid, põlev plastmass).
7-aastased	Selgitab, et looduse säästmiseks saab paljusid inimeste valmistatud esemeid taaskasutada (nt plastpudelid).

6.3 Valdkond: Keel ja kõne

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused

Valdkonna Keel ja kõne sisu:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- lähtume põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- peame oluliseks lapse kõne arengu toetamist kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud), loome lapsele kõnekeskkonna, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda, laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- suuname lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama, ettelugemiseks valime žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetame lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- mitmekesistame kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

Arendavad tegevused:

- laulude, liisusalvide, luuletuste jms rütmi plaksutamine, koputamine jne;
- sõnajadade jätkamine algus- ja lõpuhääliku järgi (rada-sada-vada; nali-nina-nuga);
- sõnade eristamine häälikulise koosseisu põhjal;
- sõnades häälikute eristamine ja nõ häälikutega mängimine (karu-arü jms);
- sõnade pikkuse võrdlemine (tuuleveski-maja; roos-päevalill);

- laste nimede, laulude, muinasjuttude, juttude tegelaste jt nimede silpideks plaksutamine;
- riimuvate sõnade leidmine;
- riimuvate ridade lõpetamine;
- kajamängu mängimine riimidega (ütlev tibu – saunas kasutame kibul; ütlev nali – mulle maitseb kali);
- sõnasedelite panemine last ümbritsevatele asjadele;
- piltidega sõnasedelitega tegutsemine;
- sõnade eristamine lauses;
- kõikvõimalikud tegevused liitsõnadega (nõ sõnadega mängimine);
- tuttava laulu või luuletuse esitamine monotoonselt, lapsed kordavad ilmekalt;
- juhendite andmine lastele;
- lausete jätkamine;
- lausete parandamine (ja moodustamine), õpetaja ütlev lauseid, kus on midagi grammatiliselt valesti, lapsed ütlevad lause õigesti;
- äraarvamisega kirjeldamismängude mängimine;
- tuttavale laulule, luuletusele vm võõra sõna lisamine, lapsed leiavad, mis sõna on liigne;
- üleliigse, puuduva vms sõnaga lausete ütlemine, lapsed leiavad, mis on puudu;
- ebaloogiliste, valede, millegi poolest naljakate jms lausete ütlemine, lapsed leiavad, mis on valesti.

Lapse arengu eeldatavad tulemused:

Hääldamine

2-aastased	Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. Hääldab sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid: nt a, e, i, o, u, p, m, t, l.
3-aastased	Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2-silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. Hääldab õigesti enamikku häälikutest (eranditeks võivad olla r, s, k, õ, ü).
4-aastased	Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3-silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt -nt, -lt, -mp jne).
5-aastased	Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. Hääldab õigesti 3-4-silbilisi tähenduselt tuttavaid sõnu. Hääldab õigesti 1-2-silbilisi tähenduselt tuttavaid häälikuühendiga sõnu. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt taburet, banaan, diivan).
6-aastased	Hääldab oma kõnes ning etteõeldu kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tähenduselt tuttavaid sõnu.

7-aastased	Hääldab etteöeldu kordamisel õigesti tähenduselt võõraid sõnu. Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, š) tuttavates sõnades (nt Fanta, šokolaad).
------------	---

Sõnavara

2-aastased	Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis. Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt näu pro kiisu, anna, opa pro võta sülle), ase- ja määrsõnu (nt siia, seal, nii). Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas situatsioonis.
3-aastased	Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt lapsed, riided). Kasutab tagasõnu (all, peal, sees, ees, taga) ruumisuhete tähistamiseks.
4-aastased	Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt kuusk, kask – puu; tuvi, kajakas – linnud). Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi (käpad, saba, rool). Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (tuttmüts, kelgumägi) ja tuletisi (täpiline, laulja).
5-aastased	Kasutab kõnes mõningaid antonüüme (nt lühike-pikk, must-puhas). Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt arg, kaval, igav). Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu hommik, päev, õhtu, öö. Moodustab vajadusel sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt tikkudest maja – tikumaja, nuga õuna koorimiseks – õunanuga).
6-aastased	Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu eile, täna, homme. Kasutab kõnes mõningaid sünonüüme (nt jookseb, lippab, sibab). Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonista, joonistus, jooneline). Kasutab sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt veereb-veeretab, sõidab-sõidutab) õigesti vastavalt nende tähendusele. Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt kaks sõna (nt lilled – tulp, roos).
7-aastased	Selgitab kuulnud kujundlike väljendite (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (so mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu: mõtlen, arvan, julge, lahke). Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast). Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad).

Grammatika

2-aastased	Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2-sõnalisi lauseid (nt Miku õue pro Mikk tahab õue minna). Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt
------------	---

	<p>ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre).</p> <p>Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis.</p> <p>Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (ei taha), kuuluvus (tädi lusikas), asukoht (emme siia), omadus (auto katki), subjekti-objekti suhe (issi anna pall).</p>
3-aastased	<p>Mõistab ja kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5-sõnalisi lihtlauseid.</p> <p>Kasutab oma kõnes õigesti enamikku käändevorme nende põhitähendustes.</p> <p>Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt Joonista! Istu!).</p> <p>Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt sõidab, laulavad).</p> <p>Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna ma- ja da-tegevusnime (nt hakkame mängima, ei taha mängida).</p>
4-aastased	<p>Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid.</p> <p>Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (sidendid ja, ja siis, aga).</p> <p>Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt sõitis, laulsid).</p>
5-aastased	<p>Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid põimlauseid: sihitlause, nt sidendiga et; täiendlause, nt sidendiga mis, kes; ajalauseid, nt sidendid kui, ...siis).</p> <p>Kasutab oma kõnes nud- ja tud-kesksõnu (nt söödud-söönud).</p> <p>Kasutab oma kõnes omadussõna võrdlusastmeid (suur-suurem-kõige suurem).</p> <p>Kasutab tingivat kõneviisi (mängisin, mängiksin).</p> <p>Ühildab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele, punase palliga).</p> <p>Kasutab oma kõnes õigesti enamikke nimisõnade käändevorme mitmuses (ilusatel lilledel).</p>
6-aastased	<p>Kasutab oma kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini).</p> <p>Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt lugeb pro loeb, mõmmi maga pro mõmmi magab, lillene pro lilleline, seen kasvab all kuuse pro seen kasvab kuuse all) ja osutab neile.</p> <p>Kasutab oma kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (loetakse, pesti).</p>
7-aastased	<p>Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid käändevorme (nt olev kääne arstina).</p> <p>Kasutab oma kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamisel hommikust õhtuni).</p> <p>Kasutab oma kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt palju linde, konni, autosid).</p> <p>Kasutab oma kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (siga-sead).</p> <p>Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad järgmisi suhteid: põhjus sidendiga sest; tingimus, nt sidendiga kui...siis.</p>

Tekst (tekstiks võib pidada igat ütlust, arenenud kõne puhul kindla alguse ja lõpuga sõnumit)

2-aastased	<p>Mõistab ja täidab lühikesi (2-4-sõnalisi) korraldusi tuttavas situatsioonis.</p> <p>Vastab täiskasvanu küsimustele, korraldustele 1-2-sõnaliste vastustega.</p>
3-aastased	<p>Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, vastab vajadusel rohkem kui ühe lausungiga.</p> <p>Kommenteerib enda ja/või kaaslaste tegevust tegevuse käigus 1-2 lausungiga.</p> <p>Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega.</p> <p>Loeb peast või kordab järele 1-2-realist luuletust.</p>
4-aastased	<p>Kommenteerib enda ja kaaslaste sooritatud tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga.</p>

	<p>Räägib 2-3-lausega mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest sündmusest.</p> <p>Räägib 2-3 lausega meeldivast mänguasjast (mis see on, kust see asi on saadud, miks see meeldib).</p> <p>Jutustab etteantud pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.</p> <p>Loeb peast või kordab järele 2-3-realist luuletust või liisusalmi.</p>
5-aastased	<p>Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust.</p> <p>Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega.</p> <p>Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausega (nt Mida tegi kodus pühapäeval?).</p> <p>Loeb peast 2-4-realisi liisusalme/luuletusi.</p> <p>Mõistab ka teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.</p>
6-aastased	<p>Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil üksteisega seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega; ja siis, siis, ja).</p> <p>Räägib oma kogemustest seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega ja siis, siis, ja).</p> <p>Kirjeldab (jutustab oma sõnadega) kuulnud teksti sündmuste järgnevust ja põhjusi ning tegelaste käitumist.</p>
7-aastased	<p>Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi andes edasi põhisisu ja olulised detailid.</p> <p>Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info.</p> <p>Räägib sellest, mida hakkab tegema (planeerib välikõnes tuttavaid tegevusi).</p> <p>Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust).</p> <p>Kirjeldab sündmust enda ja teiste positsioonilt.</p> <p>Parandab ja täpsustab oma teksti jutustamise käigus.</p>

Suhtlemine

2-aastased	<p>Kasutab suhtlemisel peamiselt mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega.</p> <p>Vastab täiskasvanu suhtlemisalgatusele mingi tegevuse, häälightsuse või sõnaga.</p> <p>Suhtleb täiskasvanuga esemelise tegevuse käigus.</p> <p>Eelistab suhtlemisel partnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.</p>
3-aastased	<p>Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm).</p> <p>Väljendab oma soove ja vajadusi lausungiga, küsib infot, vastab dialoogis küsimusele.</p> <p>Suhtleb aktiivselt tegevuse ja esemelise mängu käigus.</p> <p>Räägib endast mina-vormis.</p> <p>Kasutab nii mõistmisel kui suhtlemisel ka mitteverbaalseid vahendeid (žeste, näoilmet, osutamist).</p>
4-aastased	<p>Algatab ise aktiivselt suhtlust.</p> <p>Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses.</p> <p>Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta.</p> <p>Annab vestluses edasi asjasse puutuvat infot.</p>
5-aastased	<p>Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni (nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (Miks ta nii tegi? Kuidas teha?).</p>

	Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid meeldetuletamisel.
6-aastased	Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt Kus ja kellega elab? Kas tal on lapsi?). Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist. Püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teemamuutusega, vastab teiste algatatud teemadele.
7-aastased	Kasutab dialoogis erinevaid suhtlemisstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest. Valib intonatsiooni ja sõnu vastavalt kaassuhtlejale (laps-täiskasvanu) ja suhtlemispaigale (kodu-võõras koht). Mõistab kaudseid ütlusi (nt ruumis on aken lahti. Otsene ütlus: pane aken kinni!; kaudne: mul on jahe). Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.

Lugemise ja kirjutamise esmased oskused/ettevalmistus lugemiseks-kirjutamiseks

2-aastased	Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.
3-aastased	Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab ja kommenteerib pilte. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid etteloetud tekste. Eristab kuulmise teel tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt tass-kass, pall-sall, tuba-tuppa), osutades pildile või objektile.
4-aastased	Tunneb täiskasvanu häälimise või rõhutatud hääldamise abil kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.
5-aastased	Tunneb iseseisvalt ära hääliku kuulmise teel häälikute reas. Tunneb täiskasvanu abiga ära hääliku sõnas. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne /(osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).
6-aastased	Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, materialiseerimise toel) 1-2-silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt koli-kolli (III v.); koli-kolli (II v.); koli-kooli (III v.); koli-kooli (II v.)). Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid).
7-aastased	Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. Veerib 1-2-silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita) ja sageli eksib. Häälib õigesti 1-2-silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühendita sõnu. Kirjutamisel märgib õigesti 1-2-silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri (nt lähen koli). Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise teel teistest pikemat häälikut. Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades väliseid abivahendeid (nt klotse, nõöpe vms) sõnade arvu märkimiseks. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt koll-kool, tibu-tippu).

6.4 Valdkond: Eesti keel kui teine keel

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna *Eesti keel kui teine keel* sisu:

- kuulamine;
- kõnelemine;
- Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- peame oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jmt);
- pöörame tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutame miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- suuname last eesti keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, loome selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (õppekäik, spordivõistlus, teater jm);
- kordame õpitud erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seome teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
- vestlusteemade valimisel lähtume lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest;
- valime mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
- õpetaja rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;
- tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes;
- saab aru korraldusest ja toimib vastavalt;
- saab aru lihtsast küsimusest ning vastab sellel õpitud sõnavara piires;
- kasutab kõnes sobivaid viiskausväljendeid;
- teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;
- oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimesid, tuntud inimesi.

6.5 Valdkond: Matemaatika

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- rühmitab esemeid ühe-kahe kaupa tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna Matemaatika sisu:

- hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine;
- geomeetrilised kujundid.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- suuname last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama, selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- harjutame last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- seostame mängu, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- suuname last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
- toetame üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Asjade maailm (rühmitamine ja järjestamine, hulgad)

2-aastased	Juhendamisel leiab etteantud esemete hulgast teise samasuguse eseme (nt sama värvi pall).
3-aastased	Rühmitab antud kahesugused esemed kaheks ühesuguste esemete hulgaks ühe ühise tunnuse alusel (kuju, värv, suurus), nt pallid ja klotsid värvuse järgi – punased klotsid ühte ja punased pallid teise hunnikusse.

4-aastased	Rühmitab antud erinevaid esemeid (nt pallid, pliiatsid, kommid, klotsid jne) ühe etteantud tunnuse (värv, suurus, kuju) alusel, nt leia kõik pikad pliiatsid või leia kõik kollast värvi esemed jne).
5-aastased	Võrdsustab antud erinevate esemete hulgad paaride moodustamise teel esemeid ümber paigutades (nt igale jänesele üks porgand).
6-aastased	Otsustab ja põhjendab esemete kuuluvust või mittekuuluvust hulka erinevate tunnuste (suurus, värv, kuju, otstarve) alusel (nt mängukarud ja lennuk – lennuk ei kuulu siia hulka, ta on transpordivahend; valged jänesed ja valge lill – kuuluvus hulka on valitud värvi põhjal).
7-aastased	Järjestab kuni viis eset pikkuse, laiuse, kõrguse ja paksuse järgi, kirjeldades ühte eset teise suhtes (pikem-lühem, laiem-kitsam, kõrgem-madalam, paksem-õhem).

Asjade maailm (orienteerumine ruumis)

2-aastased	Juhendamisel paigutab esemeid üksteise sisse, peale.
3-aastased	Suudab tuttavates ruumides (kodu, rühmaruumid) üles leida nimetatud toad või kohad. Juhendamisel paigutab esemeid teise isiku või eseme suhtes üles-alla, ette-taha.
4-aastased	Juhendamisel määrab enda ja esemete asukoha ruumis teiste esemete suhtes sõnadega peal, all, sees, taga või ees.
5-aastased	Nimetab inimese või eseme asukoha teise inimese või eseme suhtes, kasutades õigesti sõnu üleval, keskel.
6-aastased	Kirjeldab inimese või eseme asukohta teise inimese või eseme suhtes, kasutades õigesti sõnu kõrval, ääres.
7-aastased	Leiab ja kirjeldab juhendamise järgi ja omandatud mõistete abil etteantud punkti tasapinnal (paberil), ruumis ja õuealal (tuttavas ümbruskonnas).

Asjade maailm (orienteerumine ajas)

2-aastased	-
3-aastased	Matkib täiskasvanu juhendamisel mängus öö ja päeva tähendust (nt ööseks paneb nuku magama, päeval nukku mängib).
4-aastased	Nimetab ja kasutab ööpäeva osade määramisel sõnu öö ja päev.
5-aastased	Nimetab erinevaid päeva osi (hommik, lõuna, õhtu) ja toob abistavate küsimuste põhjal näiteid oma tegevuste kohta päeva eri aegadel.
6-aastased	Nimetab õiges järjekorras kõik nädalapäevad ja toob küsimuste abil näiteid oma tegevuste kohta, kasutades mõisteid eile, täna, homme. Nimetab kõik aastaajad ning kirjeldab nende kogetavaid tunnuseid kodukohas ja laste tegevusi eri aastaegadel.
7-aastased	Nimetab kuude nimetusi ning teab oma sünnikuud. Määrab seeritega kellal kellaega täistundides. Suudab kõnes õigesti kasutada sõnu enne, praegu, hiljem, noorem, vanem (nt siduda inimese eluringiga).

Arvude maailm (loendamine ja arvutamine)

2-aastased	Leiab erinevate esemete hulgast üks kuni kaks täiskasvanu kirjeldatud eset.. Juhendamisel osutab esemetele, mida on üks ja mida on palju.
3-aastased	Loendab esemeid kolme piires, nimetades arve ja sõnastades loendamise tulemust (mitu?, nt mitu palli on kastis).
4-aastased	Moodustab uue suuruse (3-5) ühe lisamise teel ja sõnastab loendamise tulemuse. Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.

5-aastased	Kasutab esemete (kuni viisi) arvu võrdlemisel sõnu rohkem, vähem, võrdselt (ühedalju). Kasutab järgarve kuni viieni eseme/isiku positsiooni nimetamisel (mitmes?). Tutvub arvudega 10ni.
6-aastased	Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni. Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu. Tunneb numbrimärke. Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui). Võtab vastavalt esitatud arvule (kuni viisi) õige koguse antud esemeid. Moodustab uue hulga (kümne piires) esemete lisamise või äravõtmise teel (nt lisades 7 kivile veel ühe, saab uue suuruse – 8 kivi).
7-aastased	Oskab koostada matemaatilisi jutukehi kahe etteantud hulga järgi. Liidab ja lahutab 5 piires ja tunneb ning kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =). Mõtestab arvude rida 12ni.

Suuruste maailm (suurused ja mõõtmised)

2-aastased	Juhendamise järgi eraldab etteantud esemete hulgast suurema või väiksema eseme.
3-aastased	Osutab (küsimuse põhjal) kahest samatüübilisest esemest suuremale või väiksemale.
4-aastased	Suudab leida ja nimetada, milline kahest eritüübilisest esemest on suurem-väiksem, pikem-lühem.
5-aastased	Küsimuse põhjal kirjeldab, millised osutatud ümbritsevatest esemetest on teistest suuremad, väiksemad, pikemad, lühemad, laiemad, kitsamad, kõrgemad, madalamad.
6-aastased	Suudab otsustada ja nimetada, milline ese (esemed) etteantud esemetest on lühem, pikem või ühepikkune (laiem-kitsam-ühelaiused, suurem-väiksem-ühesuurus, paksem-peenem-ühepaksumad, madal-kõrge-ühekõrgused). Mõõdab esemete pikkust, laiust, kõrgust ja objektidevahelist kaugust kokkulepitud vahendite pikkuse abil (nt nöör, pulk, sammud jne, nt laua kõrgust mõõdetakse pulga abil, siis on tulemuseks nt kolm pulga pikkust, või uksest lauani on 7 sammupikkust jne).
7-aastased	Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõde cm, m ja km; massimõõtu kg ning mahumõõtu liiter; rahaühikuid euro ja sent ning kasutab neid mängutegevustes.

Kujundite maailm (tasapinnalised ja ruumilised geomeetrilised kujundid)

2-aastased	Leiab täiskasvanu juhendamisel katsetuste kaudu sarnase kujundi (ümmargune, kandiline) üksühese vastavuse teel (nn toppimis-mängud)
3-aastased	Leiab täiskasvanu juhendamisel etteantud kujundi järgi erinevate geomeetriliste kujundite hulgast kõik samasugused kujundid (nt ringi abil kõik ülejäänud ringid).
4-aastased	Leiab ümbritsevast keskkonnast etteantud kujundi abil (ring, ruut, kolmnurk) samakujulisi esemeid. Koostab lihtsamat mustri rida (värvi, vormi või suuruse vaheldumine) geomeetrilisi kujundeid kasutades.
5-aastased	Otsustab, kas kaks antud kujundit on sama- või erisugused, ning kirjeldab nende kujundite erinevusi nurkade olemasolu, arvu, kujundi, suuruse ja värvuse alusel (ring, ruut, kolmnurk).
6-aastased	Moodustab erinevaid vahendeid (pulgad, kõrred, paelad jms) kasutades etteantud kujundiga samasuguse kujundi. Koostab kujunditest näidise järgi ja näidiseta pilte.

7-aastased	Leiab erinevate kujundite ja esemete (nt silindrid, ristkülikud, kerad, kuubid) hulgast ümarkehad ja tahukad ning kirjeldab nende omadusi (nt ümarkehasid saab veeretada, tahukaid saab üksteise peale laduda ja teha torni või ehitada maja jne).
------------	--

6.6 Valdkond: Kunst

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
- kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja –võtteid;
- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

Valdkonna *Kunst* sisu:

- kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- anname lapsele võimaluse saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemust;
- suuname last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
- kasutame teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- arvestame, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;
- julgustame last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutame lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- viime kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutame kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistame nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineerime erinevaid materjale;

- suuname last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutades ning kuidas tööga rahule jäi, kaslaste töödese tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsime nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendame oma hinnangut.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Voolimine

2-aastased	Juhendamisel muljub voolimismaterjali, mängides muudab vabalt savitüki kuju. Juhendamisel tükeldab savi, plastiliini. Tegevust jälgendades vajutab voolimismassi auke.
3-aastased	Muljub ja näpistab, juhendamisel rullib ja veeretab voolimismaterjale (savi, plastiliin). Surub sõrme või pulgaga pehmesse materjali auke, teeb pinnale jooni ja täppe.
4-aastased	Annab voolitud ümarvormidele erinevaid nimetusi. Rullib savitükki ja muudab rullimise tulemusel tekkinud pikliku vormi kuju, andes edasi asjade, esemete jne iseloomulikke tunnuseid. Vajutab ümarvormi pihkude ja/või sõrmede vahel õhemaks, pigistab ja venitab savi sellele teise kuju andmise eesmärgil. Moodustab väikestest voolitud vormidest terviku neid üksteise peale, sisse jne ladudes. Juhendamisel kasutab voolimispulka savi vms voolimismaterjali tükeldamiseks.
5-aastased	Veeretab ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt pabermassi, vaha jne). Kasutab saadud algvorme (kera, silinder) teise tähendusega objektide voolimiseks. Juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel. Kasutab valmisvorme (iseseisvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel nt piparkookide vms valmistamiseks).
6-aastased	Nimetab erinevaid voolimismaterjale ja nende omadusi. Kasutab voolimispulka vormide õonestamisel, iseseisvalt mustri tegemisel. Voolib juhendamisel ka ühest savitükist, venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi. Ümarvorme ning ümar- ja piklikke vorme ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid. Juhendamisel silub peale väiksemate detailide lisamist ühenduskohad. Niisutab vajadusel voolitava eseme pinda ühenduskohtade silumiseks. Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta.
7-aastased	Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära (nt vajadusel soojendab plastiliini ja niisutab savi enne voolimist). Kasutab uusi voolimismaterjale õpetaja abiga. Voolib lihtsaid õõnesvorme kerakujulisest savitükist. Juhendamisel silub detailide pinda ja ühenduskohti. Kasutab voolimispulka voolimisel ja pinna kaunistamisel (mustri või tekstuuriga).

Joonistamine

2-aastased	Kritseldab varasemast liikuvama ja vabama käega. Juhendamisel tõmbab jämedate joonistusvahenditega erinevaid jooni. Hoiab meeldetuletamisel paberit kinni ja joonistab vaid selleks ettenähtud kohta (nt paber, asfalt).
3-aastased	Tõmbab iseseisvalt jämedate joonistusvahenditega (rasvakriidid, pehmed pliiatsid jne) erinevaid jälgi (täpid, jooned: vertikaalsed, horisontaalsed, lainelised, katkendlikud, spiraalsed), püsides paberil. Meeldetuletamisel hoiab õigesti pliiatsit jt joonistusvahendeid.
4-aastased	Tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe sooviga jäljendada konkreetseid esemeid. Juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suunaga, sealhulgas ka kaarjaid jooni. Kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta. Suudab kujutada loodusele sarnaseid, lähedasi esemeid, asju, inimest (nn peajalgseid).
5-aastased	Kasutab iseseisvalt erinevaid joonistusvahendeid (nt viltpliiatsid, pastellid). Kujundite värvimisel ületab minimaalselt piirjoont. Kasutab iseseisvalt pliiatsiteritajat. Tõmbab ühtlase joone lihtsa kujuga šablooniga või joonlaua järgi.
6-aastased	Joonistamisel jätab vahendiga jäljendi joonistusvahendit ja paberit rikkumata. Meeldetuletamisel kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiatsit (pliiatsi külgi). Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne joontega emotsiooni ja meeleolu ning täidab pinda. Värvib enamasti kontuuri ületamata.
7-aastased	Joonistab kontuuriga kujutatavad objektid. Värvib (omajoonistatud või värviraamatu) kujundid värvi- või viltpliiatsitega kontuuri seest, varieerides värvimise (käe liikumise) suunda. Eemaldab ja paneb tagasi viltpliiatsi otsiku.

Maalimine

2-aastased	Kannab värvi õpetaja antud värvise pintsliga paberile spontaansete, teadvustamata liigutustega. Jätab paberile jäljendeid õpetaja värviga kaetud švammiga, templiga jne. Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile erineva suunaga sirgeid, kaarjaid jne jooni.
3-aastased	Juhendamisel võtab pintsliga värvi, loputab pintslit vees. Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe. Teeb näpuvärvidega punkte, jooni ja pindu. Vajutab templiga erinevatele pindadele (nt paber, kartong) jäljendeid.
4-aastased	Juhendamisel kasutab katevärve kogu pinna katmiseks. Ümarvormi joonistab värvilaiuga pintsliga suurendamise teel. Suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja loputab pintslit peale kasutamist. Meeldetuletusel ei värvi üle paberi serva. Selgitusel kasutab töös pintslit erinevaid osi (otsa, külge) ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid.
5-aastased	Võtab iseseisvalt pintsliga värvi ja katab pindu. Juhendamisel katab värviga algul suurema kujundi, millele lisab detailid. Teeb pintslivajutuste ja -tõmmetega objektide väikseid detaile (nt silmad, suu) või rütme. Suunamisel loob maalile tausta, jätab vähe katmata pinda.

6-aastased	<p>Kasutab varemõpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel.</p> <p>Juhendamisel hele-tumestab värve ja segab omavahel põhivärve.</p> <p>Meeldetuletusel annab värvidega edasi meeolelu, aastaegadele iseloomulikke tunnuseid.</p> <p>Suunamisel oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobivat tausta.</p> <p>Pintsliga liigub paberil vabalt, ei liigu pikalt edasi-tagasi ühes kohas.</p> <p>Kasutab tööks vajadusel kahte erineva jämedusega pintslit.</p> <p>Peseb ja kuivatab pintslit enne järgmise värvi kasutamist.</p>
7-aastased	<p>Segab värve segamisel ja töö peal.</p> <p>Loputab pintslit piisava sagedusega ja väldib värvide liigset määrdumist värvipurkides.</p> <p>Juhendamisel alustab maalimist taustast või suuremast pinnast.</p> <p>Alusjoonistust kasutades arvestab maalimisel objektide piirjooni.</p> <p>Meeldetuletusel kasutab pintslit erinevalt, nt katab ühtlaselt, teeb pintslitrukki jne.</p>

Meisterdamine

2-aastased	<p>Eristab õpetaja juhendamisel erinevat ehitus-, looduslikku vms tegutsemiseks pakutud materjali. Ettenäitamisel laob vahendid üksteise peale, järgi, kõrvale jne.</p> <p>Juhendamisel kortsutab pehmet paberit, rebib pabeririba küljest tükke, asetab paberist välja lõigatud kujundid liimiga kaetud paberile.</p>
3-aastased	<p>Kortsutab pehmet paberit, rebib paberiribast tükke. Puistab õpetaja poolt liimiga kaetud paberile paberitükke, seemneid vms.</p> <p>Asetab alusele ja surub kinni õpetaja poolt liimiga kaetud paberist kujundid, puulehed vms (nt lehed puule).</p>
4-aastased	<p>Lõikab paberist ribasid ja lihtsama kujundi mööda etteantud joont.</p> <p>Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid.</p> <p>Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne).</p> <p>Kortsutab erineva paksusega paberit.</p> <p>Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguvasja valmistamisel (nt päkapikk – kabile müts; siil – männikabile nina).</p> <p>Voldib paberi pooleks.</p>
5-aastased	<p>Juhendamisel rebib paberist ribasid ja lihtsaid kujundeid ning kleebib need alusele.</p> <p>Lõikab juhendamisel kääridega suuri sirgete piirjoontega ja vormilt lihtsaid kujundeid.</p> <p>Voldib paberi pooleks, neljaks (kujundades nii nt kaardi, raamatu, liniku).</p> <p>Lükib paelale, lõngale auguga esemeid (nt helmeid, nõöpe) kettide, kaunistuste jne valmistamiseks.</p> <p>Meisterdab looduslikust materjalist ja majapidamises järelejäänud pisiesemetest objekte lihtsate ühendusvõtete abil (nt plastiliiniga liitmine, tikkude või kõrte torkamine pehmesse materjali jne).</p>
6-aastased	<p>Valib erinevate meisterdamismaterjalide vahel ja püüab neid omavahel sobitada. Iseseisvalt lõikab paberist geomeetrilisi kujundeid.</p> <p>Kirjeldab looduslikke materjalide sarnasust muude esemete või olenditega.</p>

7-aastased	<p>Kujundab või täiendab pilte või objekte, kleepides alusele iseseisvalt rebitud, lõigatud, kortsutatud, rullitud või volditud paberitükke.</p> <p>Lõikab kääridega lihtsaid kumerate piirjoontega kujundeid.</p> <p>Voldib ettenäitamise järgi etapiliselt kaasa tehes lihtsaid objekte (paat, lennuk, müts).</p> <p>Punub sirgetest ribadest lihtsa pinna (nt järjehoidja, linik vms). Juhendamisel teeb jämedast materjalist keerupaelu, punub (kolmeharulist) palmikut.</p> <p>Loob tehniliselt ja teostuse poolest lihtsaid meisterdusi (nt sõidukeid, nukke, ka näpunukke).</p> <p>Kasutab meisterdamiseks erinevaid ühendamisvahendeid ja võtteid (liim, kleeplint, traat jne).</p> <p>Kasutab suunamisel materjali (nt liimi, paberit, riidet) otstarbekalt.</p>
------------	---

Tööprotsessi juhtimine, teose loomine

2-aastased	<p>Julgeb osaleda kunstitegevustes.</p> <p>Püüab jäljendada ettenäidatud liigutusi individuaalselt tegutsemise juures või väikeses lastegrupis.</p> <p>Väljendab positiivset emotsiooni töö valmimise järgselt.</p> <p>Julgustamisel tegutseb erinevate kunstimaterjalide ja -vahenditega.</p>
3-aastased	<p>Teeb suulise suunamise juures kaasa ettenäidatud liigutusi ja tegevusi, matkib neid ka iseseisvalt.</p> <p>Annab oma tööle nimetuse.</p> <p>Näitab tulemust (olgu see siis tuntav ja tähenduslik või mitte) teistele kui oma teost.</p> <p>Aitab töökohta ettevalmistada ja töö lõpetamise järel ära koristada.</p>
4-aastased	<p>Tegutseb emotsionaalselt.</p> <p>Tegutseb suunamisel, ergutamisel ühe teema piires.</p> <p>Järgib töö käigus saadud tehnilisi juhiseid.</p> <p>Enamasti lõpetab alustatud töö (või lõpetab siis, kui peab seda ise valminuks).</p> <p>Loob töö järjepidevalt, planeerib esmaselt töö käiku.</p>
5-aastased	<p>Väljendab soovi alustada kunstitegevust.</p> <p>Nimetab vajaminevaid töövahendeid.</p> <p>Jäljendab ettenäidatud võtteid, rakendab neid ka iseseisvalt ja loovalt.</p> <p>Annab hinnangu oma tööle, kas see on pooleli või valmis.</p>
6-aastased	<p>Pakub omapoolseid lahendusi töö mitmekesistamiseks.</p> <p>Küsib vajadusel nõu ja arutleb tehnilise teostuse ning värvi- ja vormilahenduste üle.</p> <p>Enamasti teeb töö lõpuni või pakub ise võimaluse lõpetada töö hiljem.</p> <p>Kasutab organiseeritud kunstitegevust oma tööde teostamisel inspiratsiooniallikana.</p> <p>Kasutab õppetöös omandatud tehnilisi oskusi vabas kunstitegevuses.</p> <p>Ühendab töö tegemisel erinevad tegevusliigid ja nende tehnilised võtted.</p> <p>Meeldetuletusel kasutab materjale säästlikult ja otstarbekalt.</p>
7-aastased	<p>Töötab juhendamise järgi ja iseseisvalt, küsib vajadusel abi.</p> <p>Keskendub ettevõetud tegevusele.</p> <p>Kirjutab tööle oma nime.</p> <p>Hoiab oma töökoha korras.</p>

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

2-aastased	Jäljendab loodushääli, liikumisi ning matkib neid ka iseseisvalt. Suunamisel tunneb ära erinevate omadustega, värvusega, suurusega esemeid. Vaatleb ja tunneb ära tuttavaid asju, esemeid, nähtusi, osutades neile. Kritiseldab maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.
3-aastased	Juhendamisel leiab ümbritsevate esemete ja nähtuste (nt mänguasi, vihm, lumi) hulgast ideid.
4-aastased	Kujutab olendeid, esemeid tegelikkusega sarnaselt. Nimetab esemete iseloomulikke tunnuseid ning osutab samade esemete, nähtuste muutumisele. Kujutab esemeid, asju oma tunnetuse, tajumise ja nägemise seisukohalt. Osutab kunstitegevuse võimalustele väljas (liiv, lumi, looduslik materjal) ja kasutab neid.
5-aastased	Juhendamisel leiab iseloomulikke detaile vaatluse ja võrdluse teel (sebra triibud, ema lokkis juuksed jne), millega täiendada oma töid.
6-aastased	Juhendamisel annab edasi loodusnähtuste, aastaegade ja muu ümbritseva iseloomulikke tunnuseid. Kasutab oma töö loomisel inspiratsiooniallikana ümbritsevas toimuvaid muutusi ning sündmusi. Kajastab piltides ühiskonna- ja peresuhete teemasid. Kasutab ja arendab edasi töödeldud infot (film, näidend, pilt) oma töö loomiseks.
7-aastased	Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid, kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

Värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia

2-aastased	Tunneb meeldetuletamisel ära põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja osutab neile. Suunamisel annab kritiseldustele tuttavate inimeste, esemete ja nähtuste nimed. Abistab täiskasvanut erinevate liivast, lumest jne vormide moodustamisel. Muudab olemasolevaid vorme ja väljendab soovi nende taastamiseks.
3-aastased	Kujutab tuttavaid asju ja nähtusi, lähedasi inimesi ning nimetab, mida kujutas. Leiab juhendamise abil konkreetset värvi (punane, kollane, sinine, roheline) eseme teiste antud esemete (mänguasjade, pliiaatsite, paberite, plastiliinipulkade vms) hulgast. Tunneb rõõmu erinevate vormide loomisest (savist, liivast, lumest) lihtsalt mängust muudetava, vormitava materjaliga (äratuntav vorm ja tähendus pole peamine).
4-aastased	Nimetab põhivärve ning lisaks rohelist, oranži, roosat, musta, pruuni. Oskab nimetada tumedamaid ja heledamaid värvitoone. Kujutab tuttavaid objekte, nähtusi oma sümbolite abil, mis oma olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamateks. Valib tööks meeldivad toonid ja värvid ning põhjendab oma valikut elementaarsel moel. Kirjeldab ja kasutab esemetele ja nähtustele iseloomulikke värvusi. Juhendamisel voolib ümar- ja piklikke vorme.
5-aastased	Kujutab tuttavaid objekte oma isiklike, lihtsate, kuid ka teistele äratuntavate skeemidena. Kasutab maalimisel ja joonistamisel mitut värvi.

	<p>Leiab iseseisvalt ümbruskonnast, osutab ja nimetab värve (punane, kollane, roheline, valge, must, roosa, pruun).</p> <p>Eristab võrdlemisel heledamat ja tumedamat värvitooni esemeid (nt hele ja tume mänguauto). Loob erinevate voolimisvõtete (rullimine, veeretamine, vajutamine) abil algvormid.</p>
6-aastased	<p>Valib sobiva taustatooni meeleolust, aastaategadest jm kujutatavast lähtuvalt.</p> <p>Tausta värvimisel annab edasi pildi meeleolu, iseloomu, kasutades juhendamisel ja meeldetuletamisel seni omandatud tehnilisi võtteid.</p> <p>Paigutab esemed jm kujutataval tööl suurusuhetest lähtuvalt.</p> <p>Esemete kaunistamisel ja nende iseloomu edasiandmisel kasutab õpitud oskusi (nt triibud, jooned, täpid, pintslivajutused jne).</p> <p>Pärast tööjuhiste kordamist segab ja hele-tumestab värve.</p> <p>Kujutab juhendamisel inimest liikumises, muutes jäsemete asendit.</p>
7-aastased	<p>Kujutab objekte erinevates vaadetes, näiteks liikuva inimese kujutamiseks muudab tema pea, käte ja jalgade asendit.</p> <p>Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha abil.</p> <p>Juhendamisel segab värve uute värvitoonide saamiseks.</p> <p>Märkab ja nimetab milliseid erinevaid värvitoone võib tavaliselt (nimetatud värvi asemel) näha ümbritsevate objektide (nt kivid, vesi, taevast, rohi jne) juures.</p> <p>Loovtööde tegemiseks kasutab geomeetrilisi kujundeid (ring, kolmnurk, ruut) ka neid kombineerides.</p> <p>Võrdleb (silma järgi) kujutatud objektide pikkust-laiust, mõningal määral nendevahelist kaugust (pikem-lühem; kõrgem-madalam; laiem-kitsam).</p>

Kujundamine ja disainimine

2-aastased	<p>Joonistab vaid selleks ettenähtud kohta.</p> <p>Matkib täiskasvanu liigutusi tegutsemisel erinevate kunstivahenditega.</p> <p>Kritseldab juhendamisel maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.</p>
3-aastased	<p>Kaunistab (täppidega, joontega) mitmesuguseid etteantud ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepott, paber, taskurätt, papptaldrik, pall, sokk, plastiliinist plaat, kivi jne).</p>
4-aastased	<p>Kaunistab tasapinnalisi esemeid valmis kujunditega neid sinna spontaanselt paigutades. Laob 3-4 tuttavast geomeetrisest kujundist esemeid, loomi jne.</p> <p>Suunamisel ja tähelepanu juhtimisel lisab valmivale esemele iseloomulikke detaile.</p> <p>Kaunistab valmistatud voolingu, kasutades voolimispulka või lisades suuremale vormile väikseid ümaraid või piklikke vorme.</p> <p>Koostab mängudes ja vabas tegevuses (nt mosaiikmängud) lihtsaid mustreid.</p>
5-aastased	<p>Koostab lihtsatest elementidest (kahe elemendi vaheldumisega) mustriribasid esemete kaunistamiseks (tass, taskurätt jne).</p> <p>Lükib varieeruva kuju, suuruse ja värviga elementidest (helmed, seemned, nõõbid vms) nõõrile rütmilise jada, luues kaelakee, kuusehte vms.</p> <p>Kujundab suunamise toel tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega.</p> <p>Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni, trafareti või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruus, taldrik, pluus jne).</p>
6-aastased	<p>Juhendamisel kasutab looduslikku materjali koos tehnilikuga (nt voolimismaterjalid, nõõr, paber jne).</p>

	<p>Kujundab lihtsa mustri väikestest detailidest (looduslik materjal, voolitud väikevormid, kriipsud, täpid jne).</p> <p>Kasutab esemete kujundamisel lihtsaid trükke, jäljendite vajutamist, ruumiliste esemete puhul väikevormide liitmist, väljapigistamist, muljumist jne.</p> <p>Märkab mustri rütmi ja suudab jätkata mustri moodustamist.</p> <p>Kirjeldab ja kasutab lihtsamaid eesti rahvusmotive – triibud, lillornament.</p>
7-aastased	<p>Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab oma valikut põhjendades koha, kuhu see sobib.</p> <p>Voolib omapärase vormiga eseme (nt vaasi, kausi, looma vms) ja kaunistab selle, valides värvi, kaunistusmotiveid ja tehnoloogia (maalimine, kleepimine, kraapimine jne).</p> <p>Kujundab kaunistusmotiveid või mustri, arvestades kaunistatavat eset.</p> <p>Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.</p>

Visuaalse keskkonna teadvustamine

2-aastased	<p>Vaatleb uusi asju emotsionaalselt, elavneb, juhib nende täiskasvanu tähelepanu.</p> <p>Huvitub ümbritsevatest esemetest, taimedest ja loodusnähtustest.</p>
3-aastased	<p>Vaatleb ja osutab ümbritsevatele asjadele, olles avatud uuele ja huvitavale (nt vikerkaar, märg liiv, udune aken, jalajäljed, lillepeenar jne).</p>
4-aastased	<p>Teab erineva suurusega esemeid ja tajub esmaselt nähtuste omavahelisi seoseid. Osutab esemete ühistele tunnustele.</p> <p>Kirjeldab sagedamini esinevat looduslikku materjali ja selle omadusi (nt käbid, kastanimunad, puulehed).</p> <p>Kasutab looduslikku materjali asendusmänguasjadena.</p> <p>Ühendab looduslikku materjali elementaarsete võtetega (plastiliin, savi jne).</p>
5-aastased	<p>Kirjeldab ümbritsevate esemete, ruumide ja loodusnähtuste välimust (nt suurus, värv).</p> <p>Korjab juhendamisel looduslikku materjali (marjad, urvad, seemned, oksad jne) meisterdamiseks või ruumi kaunistamiseks.</p>
6-aastased	<p>Märkab loodust erinevatel aastaegadel, kasutab ja väljendab saadud infot kunstitegevustes.</p> <p>Kirjeldab esemete mitmeotstarbelise kasutamise võimalust.</p>
7-aastased	<p>Leiab ümbritseva keskkonna objektide sarnasusi erinevate elusolenditega (nt puuoks, pael sarnaneb ussiga või nõia käega; kivi, pudelikork putukaga; käbi, nõelapadi siiliga jne).</p> <p>Näitab ja kirjeldab nähtut suunavate küsimuste toel.</p> <p>Kirjeldab mõnda omanäolist objekti lähemas ümbruses (hoone, park, mänguväljak vms).</p>

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

2-aastased	<p>Suunavate küsimuste abil leiab piltidelt, illustratsioonidelt tuttavaid esemeid ning nimetab neid.</p> <p>Rõõmustab, elavneb äratundmisrõõmust.</p>
3-aastased	<p>Vaatleb pilte, näidistoid, raamatu illustratsioone; osutab enda jaoks tähtsatele objektidele, nähtustele ning nimetab neid (auto, puu, koer, maja, vihm jne).</p>
4-aastased	<p>Suunavate küsimuste abil analüüsib ja annab tööle hinnangu.</p> <p>Põhjendab, miks töö, pilt meeldib.</p> <p>Vastab küsimustele ja selgitab, miks kujutab esemeid, nähtusi just sellisel viisil.</p>

5-aastased	Kunstitöö vaatlemisel vastab suunavatele küsimustele (mis toimub pildil, kes mida kus teeb?). Juhendamisel võrdleb erinevaid kujutatud objekte (suurust, värvi). Tunneb ära varem vaadeldud pildi. Jutustab suunamise abil, mida on kujutanud oma töodel, loetleb, milliseid materjale on kasutanud töö valmimisel.
6-aastased	Annab oma tööle hinnangu ja põhjendab oma arvamust. Põhjendab küsimustega suunamisel tehniliste lahenduste, vormi- ja värvilahenduste kasutamist. Vaatleb huviga ja omaalgatuslikult raamatuillustratsioone, kunstitöid, esitab nende kohta küsimusi ja avaldab oma arvamust. Eelistab konkreetseid raamatuid kujundusest lähtuvalt.
7-aastased	Teoseid vaadeldes ja kirjeldades märkab detaile, värve, meeleolu. Annab oma tööle, näidistööle jt kunstiga seotud objektidele hinnanguid skaalal meeldib-ei meeldi, põhjendades suunamisel oma arvamust. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo – mis juhtub enne, mis juhtub pärast.

Visuaalse keele kasutamine

2-aastased	Annab erineva pikkuse ja suunaga joontele nimetusi – koer, kass, pikem kriips – suur koer jne.
3-aastased	Teeb erineva karakteriga täppe ja jooni (pikad, lühikesed, sirged, lainelised, spiraalsed) ja kombineerib neid omavahel
4-aastased	Kindlaks kujunenud sümbolite abil ja soovitud värve kasutades annab edasi oma emotsioone, tuttavaid inimesi, esemeid, nähtusi jne.
5-aastased	Loob lihtsatest elementidest (ringid, kolmnurgad, sirged jooned jne) oma isiklikud sümboolsed skeemid tuttavate asjade kujutamiseks.
6-aastased	Kasutab sümboleid esemete iseloomulike tunnuste väljatoomiseks (nt okas nupuna, triibuna, auguna).
7-aastased	Kasutab skeemide paindlikku ja loovat kombineerimist ja täiendavate detailide valikut loomaks pildi konteksti, jutustades tegelaste liikumisest, omavahelistest suhetest, tähtsusest, määratledes tegevusaega ja -kohta.

6.7 Valdkond: Muusika

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna *Muusika* sisu:

- laulmine;
- muusika kuulamine;
- muusikalis-rütmiline liikumine;
- pillimäng.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalne tegevus;
- kujundame ja arendame lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalselt aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- arvestame lapse individuaalseid eeldusi ning toetume eduelamusele ja tunnustusele;
- kasutame muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades, muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- seostame üksteisega muusika kuulamise, laulmise, pillimängu, muusikalis-rütmilise liikumise, mängud ja tantsud;
- muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestame laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Laulmine

2-aastased	Püüab matkida erinevaid hääli. Kuulab, jälgib õpetaja laulu. Huvitub laululisest tegevusest.
3-aastased	Huvitub laululisest tegevusest. Püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa näiteks üksikuid silpe, sõnu, laulu lõike). Osaleb laulude esitamisel (plaksutab või laulab kaasa). Laulab kaasa lihtsamatele laulumängudele. Suudab laulda grupis.
4-aastased	Laulab rühmaga ühtses tempos. Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.
5-aastased	Suudab matkida ja imiteerida erinevaid hääli. Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. Suudab laulda lõbusalt ja julgelt. Suudab laulda selge diktsiooni ja dünaamikaga. Tunnetab pausi ning suudab seda markeerida erineval moel. Suudab laulda laulule iseloomulikult kas naljatlevalt, voolavalt, hoogsalt vms. Suudab välja pidada erineva vältusega helisid.
6-aastased	Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ja esitab neid rühmas. Kasutab erinevaid kõne- ja tekstiharjutusi, kõnekoori jne. Suudab laulda regilaulu eeslaulja koori vaheldumisel. Suudab laulda selge diktsiooni ja dünaamikaga. Suudab laulda vahelduva tempoga. Suudab emotsionaalselt tajuda laulu sisu lahtimõtestamise ja esitamise kaudu.
7-aastased	Suudab jälgida meloodia liikumise suunda ja seda järgi laulda. Kõne- ja tekstiharjutustes suudab korrata rütmiliselt ja meloodiliselt täpselt ette lauldud meloodiaid. Suudab imiteerida nii meloodiafragmente kui terveid laule. Suudab väljendada meloodiaid õiges tonaalsuses.

	Suudab improviseerida ja mängida tuttavatest lauludest pärinevate motiividega. Suudab laulda vahelduvalt nii solisti kui koorina.
--	--

Muusika kuulamine

2-aastased	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.
3-aastased	Reageerib emotsionaalselt vastavalt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigub kehaga vmt).
4-aastased	Suudab kuulata vaikust. Suudab eristada mõisteid aeglane-kiire. Suudab kuula ja hinnata kaaslaste laulu. Tunneb muusikapalas ära rõõmsa ja kurva, tugeva ja vaikse. Suudab eristada õpitud laule eelmängu järgi. Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega.
5-aastased	Suudab eristada kuulamise järgi rütmipille. Suudab iseloomustada kuulatud laulu või muusikapala. Suudab improviseerida kuulatud muusika järgi lihtsamaid liikumisi. Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste – liikumine, laulmine, pillimäng – kaudu (nt järgib tempot, rütmi kehalise liikumisega või tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui sõnu), hakkab kaasa laulma).
6-aastased	Suudab eristada 2-osalise pala osi tempo või meloodia muutuste järgi. Eristab erinevaid karaktereid. Tunneb mõisteid helilooja ja hümn. Saab aru mõistetest rahvatants ja –viis. Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants). Eristab mõisteid kõrge-madal, nukker-rõõmus, pidulik, hoogne. Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.
7-aastased	Kuulab erineva kõrguse ja vältusega helisid, püüab neid matkida. Suudab leida sobiva muusika erinevatele tegevustele ja karakteritele. Suudab seostada kuulatud häält ja pilti. Eristab vokaal- ja instrumentaalmuusikas lihtsamaid muusikažanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul).

Pillimäng

2-aastased	Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulatud muusikale kehapilli: patsud, plaksud, pai, kalli, koputus jm. Mängib õpetaja juhendamisel rütmipille (kõristid, kõlapulgad) omas tempos.
3-aastased	Mängib kehapillil: plaksud, patsud, rõhksammud. Suudab liikuda koos rütmipilliga (nt koos kõristiga jooksmine, trummiga astumine). Tutvub rütmipillidega: kõlapulgad, marakad, väikesed tamburiinid, kõlahaamid.
4-aastased	Tunneb rütmipille nagu tamburiini, kõlapulgad, marakad, kellukesed, väike trumm, kuljused ja tunneb nende mänguvõtteid. Suudab mängida rütmipille koos liikumisega. Suudab kasutada õigeid mänguvõtteid mängida kõlapulki, tamburiini, trianglit, kastanjette.
5-aastased	Suudab kasutada ja eristada TA ja TI-TI rütmi. Suudab kasutada õigeid mänguvõtteid mängida kõlapulki, tamburiini,

	<p>kellukesi, trianglit.</p> <p>Suudab mängida rütmipille koos liikumise ja lauluga.</p> <p>Suudab kasutada pille eel- ja järelmänguks.</p> <p>Suudab mängida rütmilisi kajamänge ja välja pidada pausi.</p>
6-aastased	<p>Suudab kasutada haamrikest plaatpillide mängimiseks.</p> <p>Suudab mängida ostinato saateid rütmidele.</p> <p>Suudab mängida erinevaid rütmikombinatsioone.</p> <p>Suudab mõelda ise rütme välja.</p> <p>Suudab mängida kas dirigenti või orkestri liiget.</p> <p>Suudab mängida erinevatel meloodiapillidel – kellamäng, metallofon.</p> <p>Suudab mängida saateid rütmiliselt täpselt.</p>
7-aastased	<p>Suudab mängida rütmipillidel kajamänge ning vastata, missuguste rütmidega oli tegemist.</p> <p>Suudab mängida erinevaid rütmikombinatsioone.</p> <p>Suudab väljendada erinevaid tegelasi sobivate rütmipillide abil.</p> <p>Suudab iseseisvalt kasutada rütmipille loovmängudes laulmise saateks.</p> <p>Suudab mängida ühehääelseid ostinato kaasmänge.</p> <p>Suudab eristada TA, TI-TI ja TAI-RI rütme.</p>

Muusikalis-rütmiline liikumine

2-aastased	<p>Sooritab koos õpetajaga lihtsamaid liikumisi: paigaltammumine, keerutamine üksikult, lehvitamine.</p> <p>Suudab matkida lindude ja loomade liikumist.</p> <p>Sooritab koos õpetajaga lihtsamaid liikumisi: koosjalu hüplemine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega.</p> <p>Suudab ruumis vabalt liikuda, marssida ja joosta.</p> <p>Suudab koos õpetajaga teha laulumängude sõnadele liigutusi kaasa.</p>
3-aastased	<p>Suudab koos õpetajaga teha laulumängude sõnade liigutusi kaasa.</p> <p>Eristab aeglast ja kiiret muusikat liigutuste abil (linnud, uinumine).</p> <p>Suudab õpetaja juhendamisel liikuda ringjoonel.</p>
4-aastased	<p>Suudab liikuda grupis ringi keskele ja tagasi.</p> <p>Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit – kõnd-jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine.</p> <p>Suudab muuta liikumist kontrastse muusika järgi.</p>
5-aastased	<p>Suudab väljendada meeleolu tantsu kaudu, nt loova liikumisega.</p> <p>Suudab keerutada paarilisega käevangus jooksusammu kasutades.</p> <p>Suudab eristada kuulnud loo erinevaid osasid tempo muutuste järgi sujuvalt ja nõtkelt üheaegselt kaaslasega.</p> <p>Suudab esitada õpetaja seatud tantse kasutades õpitud tantsuelemente.</p> <p>Suudab kasutada tantsudes kand- ja varvasastangut.</p>
6-aastased	<p>Suudab sooritada tantsuliigutusi nagu kandastak, varvasastak, galopp, galopivõte, kodarjoonel kõrvuti ja rinnati, vastamisi plaks, paremplaks, vasakplaks, keerutus ühe ja kahekaupa.</p>
7-aastased	<p>Suudab tantsudes kasutada otsegaloppi ja rõhksammu.</p> <p>Oskab külgaloppi, hüpaksammu, kõrvalsammu.</p> <p>Suudab tantsida teatud rahvatantse.</p> <p>Suudab liikuda erinevates kujundites samal ajal ühtlasi vahesid hoides.</p> <p>Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.</p>

6.8 Valdkond: Liikumine

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna *Liikumine* sisu:

- kehalise kasvatuse alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
- põhiliikumised;
- liikumismängud;
- erinevad spordialad;
- tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- arvestame, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
- rikastame lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega
- peame oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- suuname last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema, mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- mitmekesistame põhiliikumiste, koordinatsiooni, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Liikumisteadmised (hügieeni, ohutuse ja enesekontrollist lähtuvalt)

2-aastased	Sooritab harjutusi aktiivselt, entusiastlikult. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.
3-aastased	Arvestab aktiivses tegevuses rühmakaaslastega.
4-aastased	Sooritab harjutusi vastavalt õpetaja korraldustele sõnalise seletuse järgi.

5-aastased	Nimetab erinevaid spordialasid. Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid (nt topispalli) ohutult, sobival viisil ja kohas. Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise.
6-aastased	Osaleb aktiivselt lasteaia spordipäevadel. Talub kaotust võistlusmängudes. Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires.
7-aastased	Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. Keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks. Liikumisel ja mängimisel peab kinni üldistest ohutusreeglitest valides sobivad paigad ja vahendid. Õnnetuse korral kutsub appi täiskasvanu.

Võimlemine

2-aastased	Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumist. Jookseb veereva vahendi (pall, rõngas) järel.
3-aastased	Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega. Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ja kaaslastega. Sooritab painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi.
4-aastased	Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.
5-aastased	Vahenditega harjutusi (pall, hüpits) sooritab eakohaselt tehniliselt õigesti. Valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvate harjutuste täitmisel. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.
6-aastased	Valitseb oma liigutusi ja kehahoidu harjutuste sooritamisel. Säilitab tasakaalu dünaamilistes harjutustes.
7-aastased	Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. Orienteerub mänguväljakul, sooritab kujundliikumist, olles kolonnis esimene. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.

Põhiliikumised

2-aastased	Ronib ja roomab üle ja läbi väikeste takistuste. Kõnnib piiratud pinnal. Säilitab sihi kõnnil ja jooksul. Hüpitab käes palli, jälgib selle suunda.
3-aastased	Säilitab liikumisel tasakaalu, seda nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal. Sooritab põhiliikumisi.
4-aastased	Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. Sooritab koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.
5-aastased	Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. Sooritab harjutusi väikevahendeid kasutades.
6-aastased	Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. Ronib varbseinal vahelduva sammu ja lisäülesandega.
7-aastased	Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised. Säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumisel. Kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt üheaegselt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.

Tants ja rütmika

2-aastased	Kasutab liikumisel rütmipille juhendaja abil. Sobitab liikumist vastavalt muusika iseloomule juhendaja abil.
3-aastased	Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. Sooritab liigutusi vastavalt muusikale erinevas tempos õpetaja juhendamise järgi.
4-aastased	Sooritab imiteerivaid liigutusi vastavalt muusika iseloomule. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.
5-aastased	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. Liigub iseseisvalt, vabalt muusika järgi.
6-aastased	Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.
7-aastased	Sooritab rütmiliikumisi üheaegselt kaaslasega. Liigub vastavalt enda tekitatud rütmile, vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. Kasutab liikumisel loovalt vahendeid (lindid, rätikud, rõngad).

Liikumismängud

2-aastased	Mängib koos juhendaja ja kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.
3-aastased	Mängib matkiva sisuga 1-2 reegluga kõnni- ja jooksumänge. Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.
4-aastased	Mängib 2-4 reegluga liikumismänge. Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel.
5-aastased	Mängib kollektiivseid võistlusmänge (kujutlusmäng, rollimäng, lihtsam teatevõistlus). Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud). Tunnustab nii enda kui vastasmeeskonna edu.
6-aastased	Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.
7-aastased	Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine). Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpall jne). Organiseerib ise liikumismänge. Kasutab ausa mängu põhimõtteid, peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.

Talvealad

2-aastased	Istub kelgul ja hoiab tasakaalu.
3-aastased	Veab tühja kelku. Sõidab kelgul mäest iseseisvalt alla.
4-aastased	Liigub suuskadel otsesuunas (nt saalisuusatamisel).
5-aastased	Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast. Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid).
6-aastased	Suusatab vahelduva libiseva sammuga (nt saalisuusatamisel). Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.
7-aastased	Osaleb kelguvõistlustel (kaugemale, täpsemalt). Sõidab mäest alla põhiasendis.

Vaba aeg ja loodusliikumine

2-aastased	Mängib vabamängus iseseisvalt.
3-aastased	Teeb õpetajaga kaasa kuni 500m pikkuse loodusmatka ja püsib kolonnis.

4-aastased	Algatab iseseisvalt mängu. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.
5-aastased	Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt. Sooritab matku ja orienteerub koos õpetajaga.
6-aastased	Sõidab tõukerattaga. Sõidab kahe rattalise rattaga.
7-aastased	Tegutseb iseseisvalt mängu- ja spordiväljakul. Mängib lihtsamaid maastikumänge.

7. LAPSE ARENGU HINDAMINE

7.1 Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted

- Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Õpetajad viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgime nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka õpetaja suunatud tegevustes.
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.
- Lapse arengut kirjeldame lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.
- Lapse arengu hindamisel kasutame järgmisi meetodeid: laste vaatlus igapäevatoimingutes, vabamängus ning õpetaja suunatud tegevustes; vestlus; intervjuu; laste tööde (joonistused, taiesed, töövihikud ja –lehed jm) analüüs.
- Rühmaõpetajad tutvustavad lapsevanemale lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldusi.

7.2 Lapse arengu hindamise tabel

- Lapse arenguhindamise tabel (Lisa 2, lk. 53) hõlmab eri arenguvaldkondi (sotsiaalne, kõne, mõtlemise ja mälu ning mootorika areng), mis kokku annavad pildi lapsest tervikuna. Arenguhindamise tabelit täidavad õpetajad kaks korda õppeaastas.

7.3 Koolivalmiduskaardi koostamise ja väljaandmise põhimõtted

- Lapse kooliminekul anname lapsele koolivalmiduskaardi (Lisa 3, lk. 61), mille aluseks on lapse arengu hindamise ja arenguvestluse tulemused.
- Koolivalmiduskaardi koostamisest võtavad osa rühmaõpetajad, muusika- ja liikumisõpetajad, logopeed, lapsevanemad.

- Koolivalmiduskaart on neutraalne ja hinnanguvaba, toetab lapse enesehinnangut, lähtub konkreetsest lapsest, väärtustab tema saavutusi, tunnustab toimetulekut ja arenemist ning positiivseid hoiakuid ja huve, toob esile lapse arengu tugevad küljed.

7.4 Lapse arengu analüüsimise ja hindamise korraldus

- Lasteaeda tulekul täidab lapsevanem lapse kohta ankeedi „Tere, mina siin!”, mille kaudu saavad rühmaõpetajad esialgse informatsiooni lapse arengu kohta.
- Lapse arengut jälgime regulaarselt, kaks korda õppeaastas (oktoober-november, märts-aprill) täidavad rühmaõpetajad lapse arenguhindamise tabelit ning annavad lapsevanemale suulise tagasiside kirjalike analüüside põhjal.
- Laste arenguanalüüside põhjal selgunud parendustegevused kajastuvad rühma õppe- ja kasvatustegevuse aruandes (kaks korda õppeaastas).
- Üks kord õppeaastas viivad õpetajad lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguestluse, mis:
 - a) annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
 - b) selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.
- Lapse arenguestlused toimuvad kokkulepitud ajal.
- Arenguestluse lõpus vormistatakse arenguestluse kokkuvõte, mis toob välja:
 - a) lapse tugevad ning toetust vajavad küljed;
 - b) tegevused lapse arengu toetamiseks.
- Lapse arengu hindamise ja arenguestluse tulemuse dokumenteerime toimub „Isikuandmete kaitse seaduses” sätestatud tingimustel.

8. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

- õppekava kuulub analüüsimisele igal õppeaastal pedagoogilistel nõupidamistel ning hoolekogu koosolekutel;
- ettepanekud lasteaia õppekava täiustamiseks arutatakse läbi pedagoogilisel nõupidamisel ja hoolekogu koosolekutel;
- lasteaia õppekava kuulub muutmisele seoses
 - a) muudatustega riiklikus õppekavas
 - b) muudatustega seadusandluses
 - c) pedagoogikanõukogu ja hoolekogu ettepanekute kinnitamisega.

LASTEAED PÄIKENE
INDIVIDUAALNE TEGEVUSKAVA

..... rühm

Lapse nimi:

Sünniaeg:

Õppeaasta:

Individaalse tegevuse eesmärk	Tegevuse sisu	Periood	Tulemused

Kokkulepe lapsevanemaga:

Õpetajad:

Lapse arengu hindamise tabel

Lapse nimi:

Lapse arengu jälgimise periood:

Õpetajad:

Tabelis kasutatavate värvuste tähendused:

punane – vajab individuaalset juhendamist/ei tule toime

kollane – vajab vähest abi

roheline – teadmine või oskus on omandatud

S - sügis

K - kevad

Sotsiaalne areng	2-3		3-4		4-5		5-6		6-7	
2-3-aastaste tegevused	S	K	S	K	S	K	S	K	S	K
Jäljendab täiskasvanut lihtsates toimingutes										
Oskab juhendamise järgi tuua teisest toast asja										
Mängib teise lapse seltsis, kuid tegutseb algul eraldi										
Lepib täiskasvanu eemaldumisega, jätkates tegutsemist										
Oskab paluda ja tänada										
Annab täiskasvanule raamatu, et seda koos vaadata										
Tervitab ja ütleb head aega meeldetuletamisel										
Jälgib jutustust või laulumängu kuni 5 minutit										
Kasutab oma nime, tunneb end ära peeglis, fotolt										
Paneb sokid ja kingad jalga										
Meeldetuletamisel koristab mänguasjad										
Peseb ja kuivatab käsi ja nägu										
Tähelepanekud:										
3-4-aastaste tegevused										
Tervitab meeldetuletamisel, ütleb head aega										
Oskab abi vajades paluda ja tänada										
Oskab abi paluda ja abi anda mängukaaslastele										
Kasutab oma nime, tunneb end ära peeglis, fotol										
Paneb selga täiskasvanute riideid ja esitab nende rolle										
Püüab ema-isa kodustes töödes aidata										
Täidab täiskasvanute korraldused, nt „tule!“ või „tee!“										
Püüab kinni pidada lasteaia kehtestatud reeglitest										
Annab sõbrale oma mänguasju										
Vajadusel valib kahe võimaluse vahel										
Lohutab kaaslast vajaduse korral, saab aru tunnetest										
Oskab seebitada ja loputada, kuivatada käsi ja nägu										
Sööb iseseisvalt, puhtalt, lusikahoid õige										
Julgeb maitsta tema jaoks uusi toite										
Riietub iseseisvalt, vajab abi nõõpide, lukkude puhul										
Tähelepanekud:										

4-5-aastaste tegevused																				
Tervitab, tänab, palub, ütleb head aega																				
Vestleb täiskasvanutega																				
Palub keerulisemates toimingutes abi																				
Töötab omaette mõne ülesande kallal 15-20 minutit																				
Ootab oma järjekorda																				
Võtab meelsasti kaaslast oma mängu																				
Mängib sisukalt ja püsivalt																				
Abistab vajadusel nõrgemat																				
Oskab seletada, mis konflikti korral juhtus																				
Palub andeks ilma meeldetuletuseta																				
Oskab oma riideid ja välimust korrastada																				
Selgitab, miks peab käsi pesema																				
Järgib süües iseseisvalt lauakombeid																				
Oskab süüa noa ja kahvliga																				
Tähelepanekud:																				
5-6-aastaste tegevused																				
Palub keerulisemates toimingutes abi																				
Vestleb täiskasvanutega																				
Matkib täiskasvanut																				
Räägib oma tunnetest: jonnist, rõõmust, kurbusest																				
Töötab omaette mõne ülesande kallal 15-20 minutit																				
Valib ise endale sõpru																				
Käitub avalikes kohtades korralikult																				
Valib ise endale meeldiva mängu																				
Lohutab mängukaaslast																				
Seab endale eesmärged ja viib alustatu lõpule																				
Küsib luba asjade kasutamiseks																				
Mängib ilma pideva kontrollita 4-5 lapsega																				
Tähelepanekud:																				
6-7-aastaste tegevused																				
Nuuskab ise nina, kammib juukseid																				
Peseb ja kuivatab end ise																				
Oskab ise nõõpe ja tõmblukke avada ja sulgeda																				
Võtab osa vestlusest, otsuste tegemisest																				
Pärast mängu lõpetamist koristab enda järelt asjad																				
Valib ise endale sõpru																				
Algatab ise mängu																				
Oskab määrata mängu alustajat liisusalmiga																				
Suudab lauamängu reegleid järgida																				
Selgitab teistele mängu või muu tegutsemise reegleid																				
Jagab asju kaaslastega																				
Lohutab mängukaaslast																				

Teab, millised hädahojud on seotud elektri, liikluse, tule ja kõrgete paikadega										
Suudab teha mõnd lihtsat toitu (võileiba jne)										
Teab oma aadressi ja ühe vanema telefoninumbrit										
Teab, mida teevad vanemad töö juures										
Oskab vastata telefonile ning anda küsitava kohta infot										
Käib meelsasti lasteaias, tahab minna kooli										
Tähelepanekud:										

Kõne areng										
2-3-aastaste tegevused										
Kasutab sõna „anna“										
Ühendab nimisõna tegusõnaga										
Kasutab sõna „ära/peidus“										
Reageerib „kus?“ küsimusele näitamise teel										
Nimetamisel näitab tuttavaid esemeid										
Ulatab mitu eset korraga (kui on palutud anda palju)										
Näitab kolme kehaosa										
Küsimisel ütleb oma nime või hüüdnime										
Täidab korraldusi „pane sisse“, „peale“, „alla“										
Kuulab ja mõistab suhtlussituatsiooni kõnet										
Tunneb aktiivset huvi asjade nimetuste vastu										
Nimetab tegevusi pildil										
Tähelepanekud										
3-4-aastaste tegevused										
Oskab öelda oma mõlemat nime										
Näitab sõrmedel oma vanust										
Teab oma sugu (poiss-tüdruk)										
Oskab kasutada miks-küsimusi										
Vastab lihtsatele kuidas-küsimustele										
Kasutab kõnes lihtminevikku (oli, läks, tuli, tegi)										
Täidab kaheosalise korralduse										
Räägib, mida esemetega tehakse										
Tähelepanekud										
4-5-aastaste tegevused										
Oskab öelda oma ees- ja perekonnanime										
Vastab lihtsatele „kuidas?“ küsimustele										
Esitab „millal“, „kuidas“ ja „miks“ küsimusi										
Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti										
Annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust										

Räägib, mida tehakse elukutsete juurde kuuluvate esemetega																			
Räägib põhjustest, kasutades sõna „sellepärast“																			
Ühendab lauseid sõna „ja“ abil																			
Tunneb täiskasvanu abiga ära hääliku kuulmise teel																			
Tähelepanekud																			
5-6-aastaste tegevused																			
Leiab esemele/pildile paarilise																			
Teab oma kodust aadressi																			
Räägib oma igapäevastest tegemistest																			
Jutustab lihtsa jutukese ilma pildi abita																			
Oskab leida pildilt võimatuid asju/olukordi																			
Vastab „miks“ ja „milleks“ küsimustele selgitustega																			
Leiab vastandsõnu																			
Vastab küsimusele, mis juhtub, kui																			
Kasutab sõnu „eile“ ja „homme“																			
Küsib uute või võõraste sõnade tähendusi																			
Tähelepanekud																			
6-7-aastaste tegevused																			
Hääldeb kõiki häälikuid õigesti, räägib selgelt ja arusaadavalt																			
Teab häälikute perekondi (täis-, kaas- ja sulghäälikud)																			
Oskab näidata, mida on vähe-palju, üks-mitu																			
Oskab leida riime lihtsatele sõnadele																			
Räägib oma igapäevastest tegemistest																			
Loeb sõnu kokku																			
Kasutab kõnes 5-6 sõnalisi lauseid ja liitlauseid																			
Oskab rääkida mõne jutu																			
Kasutab õigesti ja kohaselt viisakusväljendeid: tere, tänan, palun, vabandust, head aega jne																			
Leiab vastandsõna																			
Oskab kirjutada oma nime ja lihtsamaid sõnu																			
Kasutab sõnu „eile“, „täna“, „homme“																			
Oskab vastata lihtsamatele küsimustele materjali kohta (nt, millest ehitatakse maju)																			
Küsib uute või võõraste sõnade tähendust																			
Suudab ümber jutustada mõne telesaate või filmi																			
Tähelepanekud																			

Mõtlemise ja mälu areng																				
2-3-aastaste tegevused																				

Leiab üles kaks ühesuguste omadustega eset																				
Oskab näidata suurt ja väikest																				
Leiab esemele värvuse ja vormi alusel paarilise																				
Paneb kokku lihtsaid piltmosaiike																				
Tähelepanekud																				
3-4-aastaste tegevused																				
Kasutab mõisteid: suurem-väiksem-ühesuurune, järjestab esemeid suuruse järjekorras																				
Näitab lühikest ja pikka eset																				
Ütleb, kas ese on kerge või raske																				
Teab, mida tähendavad mõisted „sisse, „peale“, orienteerub ruumis ees-taga-all-üleval-kõrval																				
Oskab esemeid rühmitada värvi, vormi ja suuruse järgi																				
Ütleb, millised esemed kuuluvad kokku (nt niit-nõel)																				
Nimetab kolme värvust																				
Näitab poissi ja tüdrukut																				
Oskab nimetada kümme kehaosa (pildil või endal)																				
Nimetab asju, mis teevad häält																				
Nimetab pildil olevat tegevust																				
Tähelepanekud																				
4-5-aastaste tegevused																				
Nimetab kaheksat värvi, eristab tumedat ja heledat																				
Kirjeldab küsimuse abil, millised antud esemetest on kõrgemad-madalamad, kitsamad-laiemad																				
Nimetab neljast esemest puuduva																				
Jagab esemed rühmadesse																				
Asetab esemeid teise ette, taha ja kõrvale																				
Võrdsustab erinevate esemete hulgad paaride moodustamise teel																				
Kasutab järgarve kuni viieni eseme/isiku positsiooni nimetamisel (mitmes?)																				
Nimetab ja kasutab ööpäeva osade määramisel sõnu öö ja päev																				
Teab aastaegade nimetusi ja iseloomustab neid kahe sõna abil																				
Nimetab kahte erinevat iseloomustavat omadust																				
Tähelepanekud																				
5-6-aastaste tegevused																				
Nimetab eseme asukoha: esimene, teine, kolmas																				
Näitab ja nimetab paremat ja vasakut																				
Nimetab viiest esemest puuduva																				
Paneb asju pikkuse ja laiuse järgi ritta																				
Nimetab numbreid ühest kahekümneni																				

Nimetab viis omadust																			
Loendab esemeid ühest kümneni																			
Teab ja nimetab nädalapäevi õiges järjekorras																			
Nimetab lihtsamaid materjale, millest ese on valmistatud (klaas, metall, puit, plastmass jms)																			
Teab, mis toimub järgmisena																			
Nimetab erinevaid päevaosi (hommik, päev, õhtu, öö) ja laste tegevusi eriaegadel																			
Teab ja nimetab viit tähte																			
Oskab vähendada ja juurde panna 1-3 piires																			
Tähelepanekud																			
6-7-aastaste tegevused																			
Nimetab esimese, keskmise ja viimase																			
Suudab pildil või ruumis meelde jätta 3-5 eset																			
Näitab ja nimetab vasakut ja paremat																			
Teab ja nimetab enamikku kehaosi																			
Paneb asju pikkuse ja laiuse järgi ritta																			
Teab peast mõnd lastesalmi või tuntud juttu																			
Oskab laulda vähemalt kolmesalmilist laulu																			
Nimetab eseme asukoha: esimene, teine, kolmaskümnes																			
Nimetab arve 12-st tagasi																			
Suudab pildidel leida erinevusi																			
Leiab esemele/pildile paarilise																			
Teab ja nimetab aastaaegu ja kuid (õiges järjekorras)																			
Tunneb geomeetrilisi kujundeid: ruut, ring, kolmnurk, ristkülik																			
Tunneb ruumilisi kujundeid: kera, kuup, nelitahukas																			
Teab oma sünnipäeva, kui vana ta on, kui vana ta oli eelmisel aastal ja kui vanaks saab järgmisel aastal																			
Suudab 8-10 sõnalisest loetelust kuulmise teel meelde jätta 3-5 sõna																			
Oskab vähendada ja juurde panna 1-5 piires																			
Oskab nimetada öeldud sõna algustähte																			
Tunneb kella täis- ja pooltunde																			
Teab mõõtühikuid: sentimeeter, meeter, kilomeeter, liiter, gramm, kilogramm																			
Oskab mõõta																			
Tunneb rahaühikuid: euro, sent																			
Ühendab kaks tunnust: paremal üleval, vasakul üleval, all vasakul, all paremal																			
Tähelepanekud																			

Motoorika areng																			
2-3-aastaste tegevused																			
Oskab ust avada ja sulgeda (linki kasutada)																			

Ehitab 5-6 klotsist torni																			
Joonistab järele vertikaal- ja horisontaaljoone																			
Veeretab palli																			
Ajab suuri pärleid nõõrile																			
Võtab väikseid esemeid paberist välja																			
Hüpleb jalad koos																			
Liigub vabalt, valitseb edaspidi/tagurpidi liikudes oma keha																			
Kõnnib abiga trepist üles ja alla																			
Viskab palli täiskasvanule, kes on paari meetri kaugusel																			
Lööb suure palli jalaga paigalt																			
Tähelepanekud																			
3-4-aastaste tegevused																			
Hoiab pliiatsit-pintslit pöidla ja esimese sõrme vahel, toetades keskmise sõrmega																			
Tõmbab näidise järgi vertikaal-, horisontaal- ja diagonaaljoone																			
Murrab paberi kokku																			
Lõikab kääridega																			
Oskab keerata kinni-lahti korke-kaasi, kraani jms																			
Kõnnib kikivarvul																			
Hüppab jalad koos																			
Oskab kiigele ise hoogu anda																			
Tähelepanekud																			
4-5-aastaste tegevused																			
Hoiab lõikamisel kääre ja paberit õigesti käes																			
Lõikab kääridega vabakäeliselt ümmargusi kujundeid																			
Veeretab ja rullib iseseisvalt voolimismaterjale																			
Venitab ja pigistab plastiliinist detaile																			
Kasutab saadud algvorme (kera, silinder) tähendusega objektide voolimiseks																			
Joonistab lihtsaid äratuntavaid asju (maja, inimene, lill)																			
Värvimisel ületab minimaalselt piirjooni																			
Kirjutab üksikuid suurtähti																			
Hoiab sirget rühti kõndimisel ja istumisel																			
Seisab toeta ühel jalal mõned sekundid																			
Hüppab koosjalu edaspidi ja tagurpidi, kaotamata tasakaalu																			
Hüppab ühel jalal																			
Põrgatab ja püüab kinni suurt palli																			
Tuleb trepist alla vahelduvsammuga																			
Ronib üles-alla vertikaal- ja kaldredelist																			
Suudab lühiajaliselt redelil rippuda																			
Oskab kiikudes hoogu anda																			
Tähelepanekud																			

5-6-aastaste tegevused													
Kõnnib maapinnast kõrgemal (kõnnitee äärel) edaspidi, tagurpidi, külg ees													
Põrgatab palli													
Hüppab hüppenööri													
Lööb haamriga naela													
Voolib kolmest osast koosnevaid kujukesi													
Lõikab kääridega ette joonistatud piirjoone järgi ümmargusi kujundeid													
Lõikab ja kleebib kujundeid													
Kirjutab üksikuid tähti													
Kirjutab oma nime joone peale													
Rebib paberist lihtsaid kujundeid													
Oskab kasutada pliiahsiteritajat													
Tähelepanekud													
6-7-aastaste tegevused													
Suudab kõndida mööda joont 10-15 sammu													
Suudab seista varvastel umbes 10 sekundit ning käia varvastel, kandadel ja tagurpidi 15-20 sammu													
Suudab rippuda kangil, oksal või redelil umbes 10 sekundit													
Suudab kõndida poomil või kitsal pingil													
Suudab seista ühel jalal ligi 10 sekundit, hüpata ühel jalal järjest 8-10 hüpet ning jalad koos umbes 10 hüpet													
Põrgatab palli vähemalt kolm korda													
Viskab palli üles ja püüab selle kinni													
Viskab palli 4-5 meetri kaugusele													
Teeb ette kukerpalli													
Hüppab hüppenööri ühel või kahel jalal vähemalt kaks korda järjest													
Oskab rütmis plaksutada ja muusika järgi liikuda													
Suudab lihtsamaid rütme järele koputada													
Keerab raamatut käes hoides lehti ükshaaval													
Püsib värvides joone sees													
Oskab jalanõudele paelu peale panna ning paelu siduda													
Oskab juustest (mitte endale), nõõrist või muust materjalist palmikut punuda													
Oskab lõnga kerasse kerida													
Suudab lõnga läbi sukanõela silma ajada													
Suudab põidlaga kordamööda kõiki sama käe sõrmi puudutada													
Oskab silma teha st ühe silma kinni panna teist sulgemata													
Oskab vilistada													
Ulatub üle pea vastaspoolset kõrvaleta puudutama													
Oskab süüa kahvli ja noaga													
Valab vett tassi													
Tähelepanekud													

KOOLIVALMIDUSKAART

Lasteasutuse nimetus: Lasteaed Päikene

reg nr

1. Üldandmed lapse kohta

Nimi:

Isikukood:

Rühma õppekeel:

Kodune keel:

Lasteasutuses käidud aeg:

2. Lapse arengunäitajad

2.1 Tunnetus- ja õpioskused:

2.2 Sotsiaalsed ja mänguoskused:

2.3 Enesekohased oskused:

2.4 Kõne areng

2.5 Üldfüüsiline areng

3. Kokkuvõte lapse koolivalmidusest

3.1 Lapse arengu tugevad küljed:

3.2 Arvamus koolivalmiduse kohta:

..... (rühma nimi) **rühma õpetajad:**

Õpetaja nimi/allkiri:

Õpetaja nimi /allkiri:

Lasteaed Päikene direktor

Direktori nimi/allkiri:

Kuupäev:

Lapsevanema nimi/allkiri:

Kuupäev: